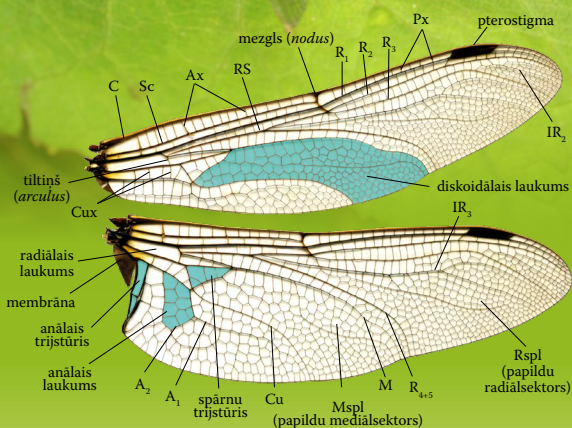
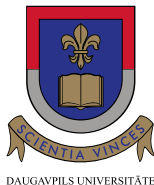

Mārtiņš Kalniņš

Latvijas spāru (Odonata) noteicējs

Daļa attēlu ar Ričarda Levingtona un izdevniecības Bloomsbury Publishing atļauju zīmēti pēc Ričarda Levingtona zīmējumiem no K. D. Dijkstras grāmatas "*Field Guide to the Dragonflies of Britain and Europe*".

Part of the illustrations based on originals by Richard Lewington from *Field Guide to the Dragonflies of Britain and Europe* by K-D B Dijkstra and used by kind permission of Richard Lewington and Bloomsbury Publishing Plc.

Ieteicamais citēšanas veids: Kalniņš M. 2018. Latvijas Spāru (Odonata) noteicējs. – Sigulda, "Zaļā upe", 88 lpp.

Autortiesības: Teksta, attēlu un fotogrāfiju autori saglabā autora personiskās tiesības. Izdevuma atsevišķu daļu (teksta, attēlu, fotogrāfiju) izmantošana bez autora piekrišanas un atbildības atļauta Autortiesību likuma 19. pantā noteiktajos gadījumos (informatīviem, izglītības, pētniecības mērķiem u.c.).

Vāka foto: dzeltenkāju upjuspāre *Gomphus flavipes* (tēviņš) (Foto: Mārtiņš Kalniņš)

Noformējums un makets: Anda Nordena,
SIA "Autos" Dizaina darbnīca, dizains@autos.apollo.lv

Zīmējumi: Vita Amatniece, Zane Rubene, Dārta Lelde Mieze
Druka: SIA "Latgales druka", Rēzekne, Latvija

Drukāts uz papīra, kas ražots, ievērojot atbildīgas un ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas standartu prasības.

Printed on paper that is manufactured in compliance with the requirements of responsible and sustainable forest management standards.

Ievada vietā

2017. gadā tika izdota grāmata “Spāres (Odonata) Latvijā. Pētījumu vēsture, bibliogrāfija un izplatība no 18. gadsimta līdz 2016. gadam”.¹ Tajā apkopota dažāda informācija par spārēm, spāru pētniekiem, dabas aizsardzības procesiem un citām tēmām. Grāmatā iekļautās sadaļas par spāru noteikšanu, ļauj katram interesentam pašam noteikt spāru sugas. Grāmatas saturs un formāts (A4, 352 lpp.) ļauj iepazīt Latvijas spāres neizejot no mājas. Tomēr nereti ir vēlme vai nepieciešams spāres atpazīt tieši dabā. Tādēļ tika izveidots šis noteicējs – neliela formāta materiāls par sugu noteikšanu, ko var ērti paņemt līdzi dabā, kā drukātu materiālu vai datni telefonā vai citā mobilajā ierīcē.

Lai ar šo noteicēju izdodas iepazīt spāres ātrāk un labāk!

SPĀRU SUGU SISTEMĀTISKAIS SARAKSTS

Pasaulē zināmas apmēram 6000 spāru sugas, no kurām 138 sastopamas Eiropā (vēl ~20 sugas var sastapt Turcijas R un Āfrikas ZR daļā). Eiropā sugu sistematika ir relatīvi labi izpētīta un stabila. Taču citās pasaules daļās jo īpaši tropisko spāru sistematika un sugu sastāvs ir izpētīts vājāk, tādēļ katru gadu tiek aprakstītas zinātnei jaunas spāru sugas.

Grāmatā lietota spāru ģinšu un augstāku taksonomisko vienību secība atbilstoši plaši akceptētai praksei. Ģints ietvaros sugas sakārtotas alfabētiskā secībā. Sistemātiskajā sarakstā iekļautas Latvijā konstatētās 63 spāru sugas (numurētas), kas pārstāv divas apakškārtas (subordo), deviņas dzimtas (familia) un 25 ģintis (genus). Papildus Latvijā konstatētajām sugām sarakstā iekļautas vēl astoņas sugas (atzīmētas ar *), kuru atrašana Latvijā ir iespējama.

Dažkārt pētnieku vidū ir diskusijas, vai kukaiņu sugas, kas Latvijā konstatētas tikai vienu reizi, ir iekļaujamas Latvijas sugu sarakstā. Tā diskutēts arī par vairākām spāru sugām. Piemēram, sarkandzislū klajumspāre *Sympetrum fonscolombii* Latvijas pirmajā spāru katalogā bija norādīta kā Latvijā sastopama spāru suga, taču vēlāk tā no Latvijas spāru sugu saraksta izslēgta. Diskusijas bijušas arī par debeszilo dižspāri *Aeshna caerulea*, un līdz šim tikai viens novērojums bijis arī klejotājdīžspārei *Anax ephippiger*. Tomēr šajā noteicējā visas Latvijā konstatētās spāru sugas ir iekļautas Latvijas spāru faunas sarakstā, jo šie saraksti parasti netiek terminēti un nav definēti kritēriji sugu iekļaušanai vai neiekļaušanai noteiktas teritorijas faunas sarakstā. Novērojumu skaits vai vairošanās nav kritēriji arī citu dzīvnieku faunas sarakstu veidošanai (piemēram, ~1/3 daļa Latvijā sastopamo putnu sugu Latvijā nevaicējas, taču ir iekļautas Latvijas faunas sarakstā).

Ordo: ODONATA (spāru kārtā)

Subordo: ZYGOPTERA (vienādspārnu spāru apakškārta)

Familia: Lestidae (zaigspāru dzimta)

Genus: Chalcolestes KENNEDY, 1920

1. *Chalcolestes viridis* (VANDER LINDEN, 1825)

¹ Kalniņš M. 2017. Spāres (Odonata) Latvijā. Pētījumu vēsture, bibliogrāfija un izplatība no 18. gadsimta līdz 2016. gadam. [Dragonflies (Odonata) in Latvia. History of research, bibliography and distribution from the 18th century to 2016] – Sigulda, “Zaļā upe”, 352 lpp.

Genus: *Lestes* LEACH, 1815

- *Lestes barbarus* (FABRICIUS, 1798)
- 2. *Lestes dryas* KIRBY, 1890
- 3. *Lestes sponsa* (HANSEMANN, 1823)
- 4. *Lestes virens* (CHARPENTIER, 1825)

Genus: *Sympecma* BURMEISTER, 1839

- *Sympecma fusca* (VANDER LINDEN, 1820)
- 5. *Sympecma paedisca* (BRAUER, 1877)

Familia: Calopterygidae (zilspāru dzimta)**Genus: *Calopteryx* LEACH, 1815**

- 6. *Calopteryx splendens* (HARRIS, 1780)
- 7. *Calopteryx virgo* (LINNAEUS, 1758)

Familia: Platycnemididae (platkājspāru dzimta)**Genus: *Platycnemis* BURMEISTER, 1839**

- 8. *Platycnemis pennipes* (PALLAS, 1771)

Familia: Coenagrionidae (krāšņspāru dzimta)**Genus: *Coenagrion* KIRBY, 1890**

- 9. *Coenagrion armatum* (CHARPENTIER, 1840)
- 10. *Coenagrion hastulatum* (CHARPENTIER, 1825)
- 11. *Coenagrion johanssoni* (WALLENGREN, 1894)
- 12. *Coenagrion lunulatum* (CHARPENTIER, 1840)
- *Coenagrion ornatum* (SELYS, 1850)
- 13. *Coenagrion puella* (LINNAEUS, 1758)
- 14. *Coenagrion pulchellum* (VANDER LINDEN, 1825)

Genus: *Enallagma* CHARPENTIER, 1840

- 15. *Enallagma cyathigerum* (CHARPENTIER, 1840)

Genus: *Erythromma* CHARPENTIER, 1840

- 16. *Erythromma najas* (HANSEMANN, 1823)
- 17. *Erythromma viridulum* (CHARPENTIER, 1840)

Genus: *Ischnura* CHARPENTIER, 1840

- 18. *Ischnura elegans* (VANDER LINDEN, 1820)
- 19. *Ischnura pumilio* (CHARPENTIER, 1825)

Genus: *Nehalennia* SELYS, 1850

- 20. *Nehalennia speciosa* (CHARPENTIER, 1840)

Genus: *Pyrrhosoma* CHARPENTIER, 1840

- 21. *Pyrrhosoma nymphula* (SULZER, 1776)

Subordo: ANISOPTERA (dažādspārnu spāru apakšārta)**Familia: Aeshnidae (dīžspāru dzimta)****Genus: *Aeshna* FABRICIUS, 1775**

- 22. *Aeshna affinis* VANDER LINDEN, 1820
- 23. *Aeshna caerulea* (STRÖM, 1783)
- 24. *Aeshna crenata* HAGEN, 1856
- 25. *Aeshna cyanea* (MÜLLER, 1764)
- 26. *Aeshna grandis* (LINNAEUS, 1758)
- 27. *Aeshna isoceles* (MÜLLER, 1767)
- 28. *Aeshna juncea* (LINNAEUS, 1758)
- 29. *Aeshna mixta* LATREILLE, 1805
- *Aeshna serrata* HAGEN, 1856
- 30. *Aeshna subarctica* WALKER, 1908
- 31. *Aeshna viridis* EVERS-MANN, 1836

Genus: *Anax* LEACH, 1815

- 32. *Anax ephippiger* (BURMEISTER, 1839)

33. *Anax imperator* LEACH, 1815

34. *Anax parthenope* (SELYS, 1839)

Genus: *Brachytron* EVANS, 1845

35. *Brachytron pratense* (MÜLLER, 1764)

Familia: Gomphidae (upjuspāru dzimta)

Genus: *Gomphus* LEACH, 1815

36. *Gomphus flavipes* (CHARPENTIER, 1825)

37. *Gomphus vulgatissimus* (LINNAEUS, 1758)

Genus: *Onychogomphus* SELYS, 1854

38. *Onychogomphus forcipatus* (LINNAEUS, 1758)

Genus: *Ophiogomphus* SELYS, 1854

39. *Ophiogomphus cecilia* (GEOFFROY IN FOURCROY, 1785)

Familia: Cordulegasteridae (strautuspāru dzimta)

Genus: *Cordulegaster* LEACH, 1815

40. *Cordulegaster boltonii* (DONOVAN, 1807)

Familia: Corduliidae (smaragdspāru dzimta)

Genus: *Cordulia* LEACH, 1815

41. *Cordulia aenea* (LINNAEUS, 1758)

Genus: *Epiptera* BURMEISTER, 1839

42. *Epiptera bimaculata* (CHARPENTIER, 1825)

Genus: *Somatochlora* SELYS, 1871

43. *Somatochlora arctica* (ZETTERSTEDT, 1840)

44. *Somatochlora flavomaculata* (VANDER LINDEN, 1825)

45. *Somatochlora metallica* (VANDER LINDEN, 1825)

Familia: Libellulidae (platspāru dzimta)

Genus: *Crocothemis* BRAUER, 1868

• *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ, 1832)

Genus: *Leucorrhinia* BRITTINGER, 1850

46. *Leucorrhinia albifrons* (BURMEISTER, 1839)

47. *Leucorrhinia caudalis* (CHARPENTIER, 1840)

48. *Leucorrhinia dubia* (VANDER LINDEN, 1825)

49. *Leucorrhinia pectoralis* (CHARPENTIER, 1825)

50. *Leucorrhinia rubicunda* (LINNAEUS, 1758)

Genus: *Libellula* LINNAEUS, 1758

51. *Libellula depressa* LINNAEUS, 1758

52. *Libellula fulva* MÜLLER, 1764

53. *Libellula quadrimaculata* LINNAEUS, 1758

Genus: *Orthetrum* NEWMAN, 1833

• *Orthetrum albistylum* (SELYS, 1848)

54. *Orthetrum brunneum* (FONSCOLOMBE, 1837)

55. *Orthetrum cancellatum* (LINNAEUS, 1758)

• *Orthetrum coerulescens* (FABRICIUS, 1798)

Genus: *Sympetrum* NEWMAN, 1833

56. *Sympetrum danae* (SULZER, 1776)

57. *Sympetrum depressiusculum* (SELYS, 1841)

58. *Sympetrum flaveolum* (LINNAEUS, 1758)

59. *Sympetrum fonscolombii* (SELYS, 1840)

• *Sympetrum meridionale* (SELYS, 1841)

60. *Sympetrum pedemontanum* (MÜLLER IN ALLIONI, 1766)

61. *Sympetrum sanguineum* (MÜLLER, 1764)

62. *Sympetrum striolatum* (CHARPENTIER, 1840)

63. *Sympetrum vulgatum* (LINNAEUS, 1758)

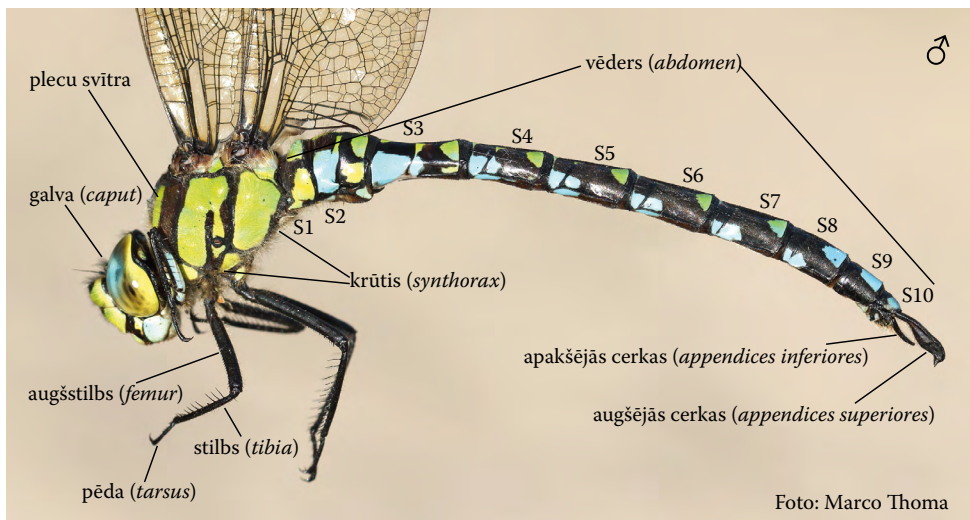
SPĀRU NOTEIKŠANA

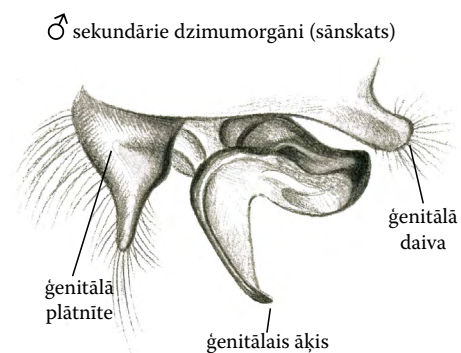
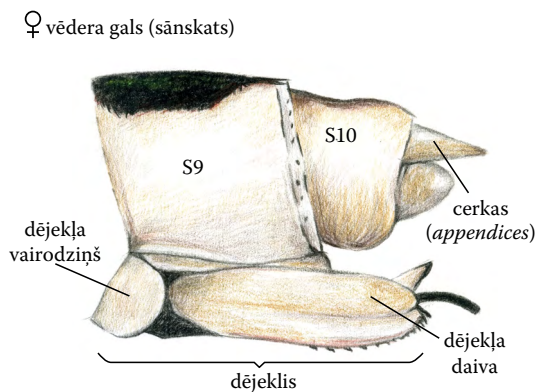
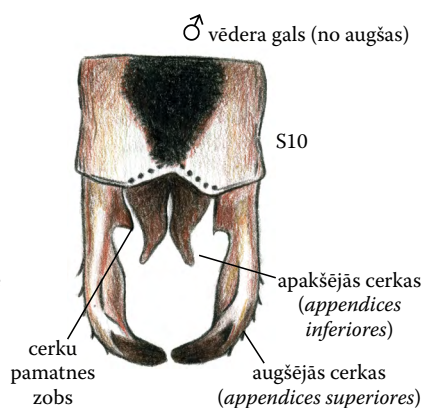
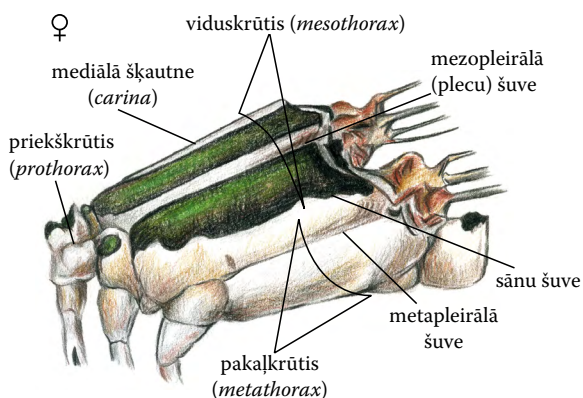
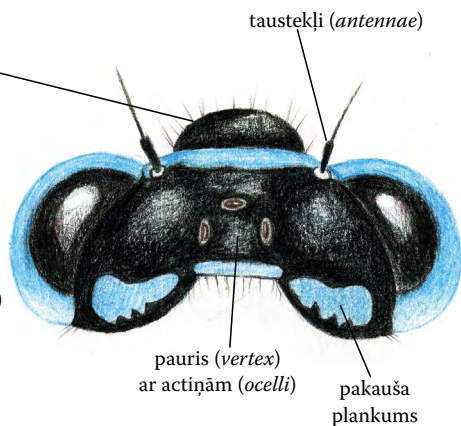
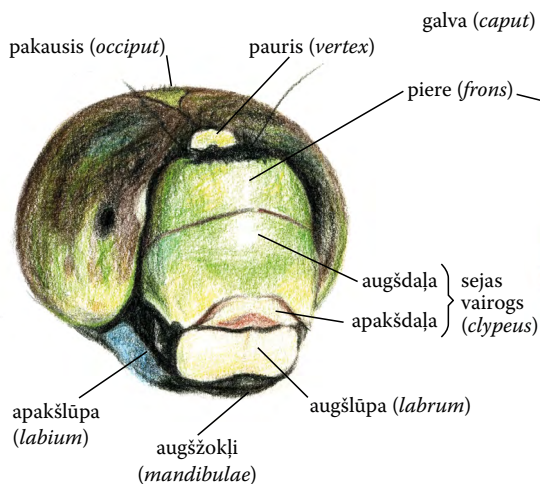
Šajā grāmatā spāru noteikšana ir balstīta uz ārējām morfoloģiskām pazīmēm, kas attēlotas fotogrāfijās, zīmējumos un minētas tabulās un aprakstos. Lai gan spārēm piemīt diezgan liela mainība izmēros, krāsojumā, tāpat zīmējumu rakstā, turklāt visas variācijas nav ietvertas attēlos vai aprakstos, tomēr kopumā spāru noteikšana nav sarežģīta. Uzsākot iepazīt spāres un sugu noteikšanu, ieteicams iziet tradicionālo noteikšanas secību, vispirms nosakot augstākos taksonus un pakāpeniski nonākot līdz sugas līmenim: apakškārta → dzimta → ģints → suga. Tomēr sugas var noteikt dažādos veidos – meklējot līdzības attēlos, izmantojot tabulas vai aprakstus. Noteikšanas tabulas ir veidotas tā, lai vienkāršā veidā varētu nodalīt dzimtas, ģintis un sugas. Taču nonākot līdz sugas līmenim, jāpārbauda arī citas attēlos vai tekstā minētās noteikšanas pazīmes. Lai noteiktu spāres, nepieciešams nedaudz iepazīt arī spāru morfoloģiju jeb ķermeņa daļu nosaukumus.

Attēlos iekavās doti ķermeņa daļu nosaukumi arī latīņu valodā, kas tādā vai nedaudz citādākā redakcijā tiek lietoti arī citos noteicējos. Kukaiņu muguras daļu dēvē par *tergum*, vēdera daļu par *sternum*, bet sānu daļu par *pleura*. Līdz ar to noteicējos, aprakstot kukaiņu ķermeņa daļas, tiek lietoti termini – tergīts, sternīts, pleirīts. Krūtis visiem kukaiņiem sastāv no trīs posmiem: priekškrūtīm (*prothorax*), viduskrūtīm (*mesothorax*) un pakalīkrūtīm (*metathorax*). Spāru priekškrūtīs ir ļoti norobežotas no viduskrūtīm un pakalīkrūtīm, kas veido kopīgi saauģu kompleksu (*synthorax*), ko latviešu valodā vienkāršoti sauc par krūtīm. Vēderu veido posmi jeb segmenti, kas noteicējos parasti tiek apzīmēti ar S1–S10 (1. posms–10. posms).

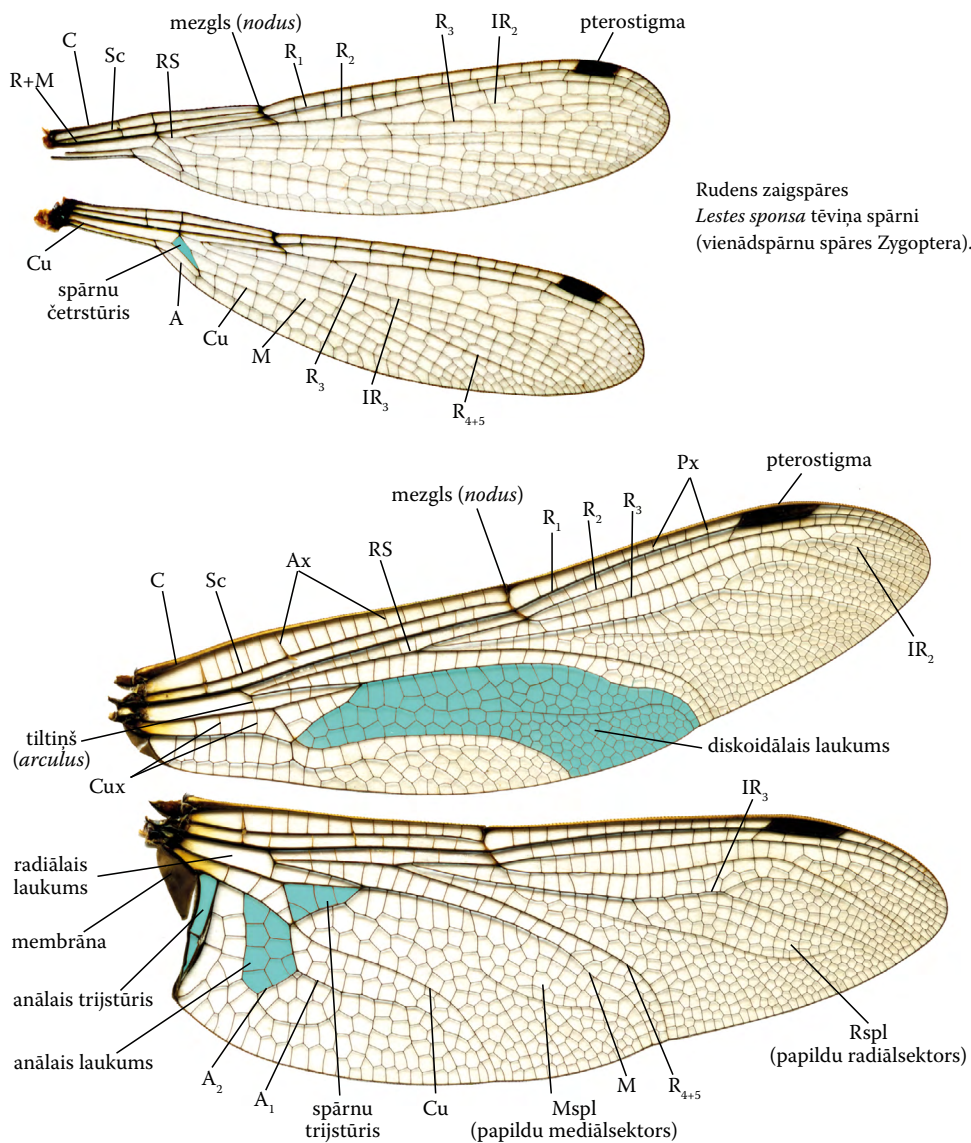
Attēlos ar simboliem norādīts spāres dzimums: ♂ – tēviņš, ♀ – mātīte. Sugu aprakstos norādīts gan kopējais ķermeņa garums, gan atsevišķi vēdera garums, kā arī priekšspārņa garums.

Spāru morfoloģija

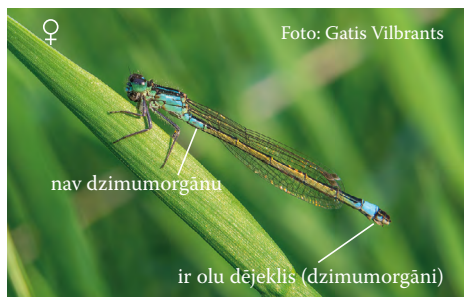

Spāru spārnu (*alae*) uzbūve arī tiek izmantota sugu noteikšanai. Noteikšanā izmanto dzīslu formu, krāsu, šūnu (laukumu starp dzīslām) formu un skaitu, kā arī spārnu laukumus (šūnu grupas starp galvenajām dzīslām). Lai gan spārnu galvenās dzīslas (**C** – *costa*, **Sc** – *subcosta*, **R** – *radius*, **M** – *medius*, **Cu** – *cubitus*, **A** – *analis*) ir raksturīgas katrai sugai, tomēr šūnu skaits un mazākās dzīslas starp sugām ir atšķirīgs un dažkārt variē arī vienas sugas eksemplāriem.

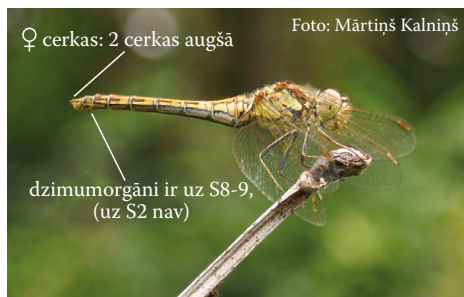
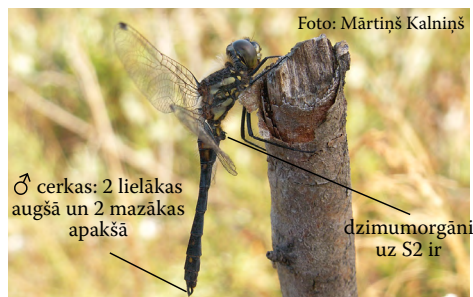

Sūnupurvu dižspāres *Aeshna subarctica* tēviņa spārni (dažādspārņu spāres Anisoptera).

Lai noteiktu spāru sugu, ir jānosaka spāres dzimums un vecums! Lielākai daļai spāru sugu tēviņu (♂) krāsojums ir atšķirīgs no mātīšu (♀) krāsojuma, un tas bieži rada kļūdas sugu noteikšanā. Līdz ar to, uzsākot noteikšanu, vispirms jānosaka spāres dzimums, aplūkojot vēdera (bieži vēderu nepareizi sauc par asti) pirmos un pēdējos posmus, uz kuriem ir dzimumorgāni. Attēlos parādītas tēviņu un mātīšu atšķirības vienādspārnu un dažādspārnu spārēm.

Dzimumu atšķirības dažādspārnu Zygoptera spārēm. Parastās dailspāres *Ischnura elegans* tēviņš (pa kreisi) un mātīte (pa labi).

Dzimumu atšķirības dažādspārnu Anisoptera spārēm. Melnās klajumspāres *Sympetrum danae* tēviņš (pa kreisi) un parastās klajumspāres *Sympetrum vulgatum* mātīte (pa labi).

Atkarībā no spāres vecuma mainās arī tās krāsojums. Izlienot no kāpura ādas, spāres ir pelēcīgas vai brūnganas, un tikai pēc vairākām stundām tās sāk iegūt savu pamatkrāsu. Spāru spārni mirdzumu un atspīdumu saglabā vēl vairākas dienas. Dažas sugas turpina mainīt krāsu visā dzīves laikā, piemēram, mainīgā spāre *Libellula fulva*, melnā klajumspāre *Sympetrum danae* un citas.

Gaišzilās krāšņspāres *Coenagrion puella* no kāpura ādas nesen izlidis, nenobriedis un pamatkrāsu neieguvis eksemplārs (pa kreisi) un nobriedis (pieaudzis), pamatkrāsu ieguvus eksemplārs (pa labi) un vienādspārnu spārēm (Zygoptera) raksturīgā atpūtas poza – sakļauti spārni.

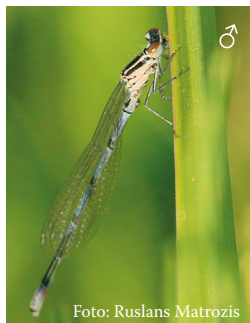

Foto: Mārtiņš Kalniņš

Foto: Mārtiņš Kalniņš

Mainīgās spāres *Libellula fulva* jauns, nesen izlidojis, taču pamatkrāsu ieguvis eksemplārs (pa kreisi) un vecs eksemplārs (pa labi) un dažādspārnu spārēm (Anisoptera) raksturīgā atpūtas poza – izplesti spārni.

Spāru apakškārtas noteikšana ir pirmais solis sugu noteikšanā. Vizuāli šīs divas apakškārtas labi atšķiras. Vienādspārnu spāres (Zygoptera) ir smalkākas, to vēdera diametrs ir 1–2 mm, nelidojot spārni parasti sakļauti un attālums starp acīm vienmēr ir lielāks nekā vienas acs platums. Dažādspārnu spāres (Anisoptera) ir drūknākas, to vēdera diametrs ir lielāks par 3 mm, nelidojot spārni vienmēr izplesti un acis parasti saskaras vismaz vienā punktā. Tā kā daudzas grupas var noteikt pēc vienas grupai unikālas pazīmes, bet citām grupām nepieciešama vairāku pazīmju kombinācija, tad gadījumi, kur lietoti vārdi “parasti” vai “bieži”, norāda uz iespējamiem izņēmumiem. Apakškārtu noteikšanā šādi izņēmumi ir divi – zaigspāres *Chalcolestes*, *Lestes*, kas atšķirībā no citām vienādspārnu spārēm atpūšoties spārnus tur nedaudz atvērtus, un upjuspāres Gomphidae, kurām atšķirībā no citām dažādspārnu spārēm acis nesaskaras.

Spāru (Odonata) apakškārtu noteikšana

Pakalējo spārnu pamatnes forma	Acis	Spārnu stāvoklis nelidojot ¹	Apakškārtā
Līdzīga priekšējiem spārnēm	Atstatus viena no otras (nesaskaras)	Sakļauti vai daļēji izplesti (0–90° leņķī)	Zygoptera vienādspārnu spāres – 9. lpp.
Daudz platāka par priekšējo spārnu pamatni	Saskaras vismaz vienā punktā, izņemot upjuspāres Gomphidae	Izplesti (~180° leņķī)	Anisoptera dažādspārnu spāres – 36. lpp.

¹ Tikko no kāpura ādas izlidošas (mikstas, nesacietējušas) spāres spārnus sākotnēji tur sakļautus neatkarīgi no to sugu piederības.

VIENĀDSPĀRNU SPĀRES (ZYGOPTERA)

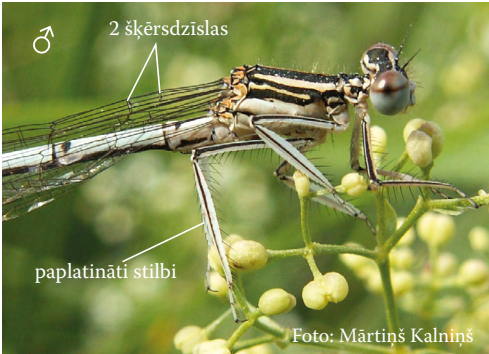
Visas vienādspārnu spāru dzimtas ar pazīmju kombināciju ir viegli atšķiramas. Ģintīm un sugām daudzveidīgākā ir krāšņspāru Coenagrionidae dzimta. Zilspāru Calopterygidae dzimta no pārējām dzimtām atšķiras ar ievērojami lielāku ķermeņa un spārnu izmēru, tomēr atsevišķu zaigspāru Lestidae dzimtas sugu lielākie eksemplāri pēc ķermeņa vai spārnu garuma var sasniegt zilspāru mazākos eksemplārus.

Vienādspārnu spāru Zygoptera dzimtu noteikšana

Ķermeņa garums	Spārni	Kājas	Pterostigma	Dzimta
45–49 mm	Krāsaini (tonēti), no pamatnes viemerīgi paplatinās, spārniem >12 pirmsmezglā šķērsdzislas	Vidējo un pakalējo kāju stilbi NAV paplatināti	Nav vai tās vietā gaišs plankums (pseidopterostigma), ar to šķērsojošām dzislām	Calopterygidae zilspāres – 19. lpp.
35–37 mm	Caurspidīgi, pamatnē 3–5 mm garumā šauri, tad strauji paplatinās, spārniem 2 pirmsmezglā šķērsdzislas	Vidējo un pakalējo kāju stilbi IR paplatināti (saplacināti)	Pterostigma rombveida, 1 šūnas garumā	Platycnemididae platkājspāres – 21. lpp.
30–48 mm	Caurspidīgi, pamatnē 3–5 mm garumā šauri, tad strauji paplatinās, spārniem 2 pirmsmezglā šķērsdzislas	Vidējo un pakalējo kāju stilbi NAV paplatināti	Pterostigma taisnstūra, vismaz 2 šūnu garumā	Lestidae zaigspāres – 10. lpp.
24–38 mm	Caurspidīgi, pamatnē 3–5 mm garumā šauri, tad strauji paplatinās, spārniem 2 pirmsmezglā šķērsdzislas	Vidējo un pakalējo kāju stilbi NAV paplatināti	Pterostigma rombveida vai noapaļota, 1 šūnas garumā	Coenagrionidae krāšņspāres – 22. lpp.

Strautu zilspāre *Calopteryx virgo*, mātīte.

Zilā platkājspāre *Platycnemis pennipes*, tēviņš.

Rudens zaigspāre *Lestes sponsa*, mātīte.

Tumšzilā krāšņspāre *Coenagrion pulchellum*, pāris pārojoties.

ZAIGSPĀRES (LESTIDAE)

Zaigspāru Lestidae ģinšu noteikšana

Pterostigma ¹	Spārni	Krāsa	Ģints
Visos spārnos vienādi tālu no to galiem	Nelidojot daļēji izplesti	Metāliski zaļa līdz bronzas krāsā, var būt izteikta pelēkzila apsarme	<i>Chalcolestes</i> , <i>Lestes</i> zaigspāres
Pakalējos spārnos par aptuveni savu garumu tuvāk spārnu galiem nekā priekšspārnos	Nelidojot vienmēr sakļauti	Gaiši brūna ar tumši brūnu, vāji spīdīgu zīmējumu, var būt vāja pelēkzila apsarme	<i>Sympecma</i> ziemasspāres

Zaigspāru *Chalcolestes*, *Lestes* noteikšana ir viegla un ātra pēc tēviņu cercām, un ar pieredzi – arī pēc mātīšu dējekļiem (vairodziņa un daivas). Nosakot zaigspāres pēc attēliem, grūtības rada apstākļi, ka nav fotogrāfijas rakursa, kurā varētu redzēt visas pazīmes visu sugu noteikšanai. Ja attēlos ir redzama krūšu daļa no sāniem un vēdera gals ar cercām no augšas, tēviņus var noteikt precīzi, bet mātīšu noteikšanai var būt vajadzīgs redzēt arī vēdera galu no sāniem un vēdera 1.–2. posmu no augšas. Jāņem vērā arī tas, ka gaiši pelēkā/zilganā apsarme, kas arī ir noteikšanas pazīme, ir tikai nobriedušiem, vidēja vecuma eksemplāriem (jauniem tā vēl nav izveidojusies, bet ļoti veciem eksemplāriem tā var būt jau nobērta). Ziemasspāru *Sympecma* noteikšanai ir nepieciešams redzēt tuvumā spāres krūšu daļu no sāniem – svītras “plecu” daļā un tēviņu cercas.

1 Pazīme visprecīzāk redzama eksemplāriem ar sakļautiem spārnieniem.

Foto: Ruslans Matrozis

Foto: Gatis Vilbrants

Zaigspāru *Lestes* apsarmes variācijas atkarībā no eksemplāru vecuma. Vasaras zaigspāres *Lestes dryas* (attēlā pa kreisi) jauns, nenobriedis tēviņš – nav zilganās apsarmes, acis brūnganas.

Rudens zaigspāres *Lestes sponsa* (attēlā pa labi) nobriedis tēviņš – ir izveidojusies zilganā apsarme, acis zilas.

Foto: Jānis Gailis

Foto: Ruslans Matrozis

Rudens zaigspāre *Lestes sponsa* (attēlā pa kreisi) ar metāliski zaļu ķermeni, tipiski paplestiem spārnem un Sibīrijas ziemaspāre *Sympecma paedisca* (attēlā pa labi) ar brūnu ķermeni, tipiski sakļautiem spārnem.

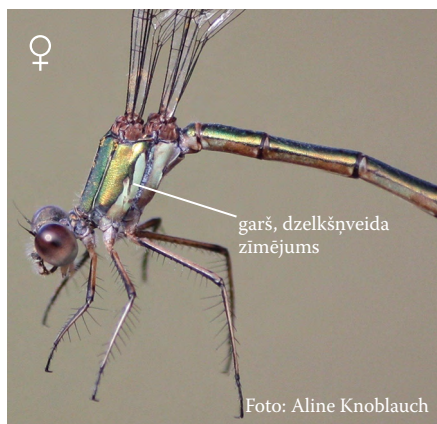
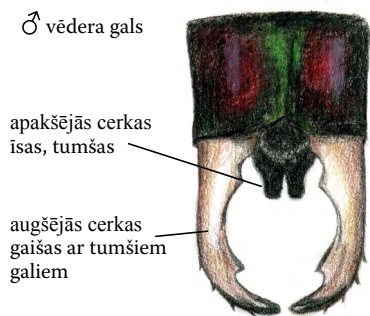
Līdzīgo sugu grupu noteikšana

Ja apgalvojums sakrīt, jāsalīdzina sugas apraksts. Ja apgalvojums nesakrīt, jādodas uz nākamo apgalvojumu.

1	Metāliski zaļā laukuma apakšējā mala uz krūšu sāniem veido izstieptu garu dzelksni. Nekad nav zilganās apsarmes un acis nav zilas.	<i>Chalcolestes viridis</i>
2	Galvas aizmugure un apakšpuse dzeltena, asi kontrastējoša ar tumšo augšpusi. Pterostigma gaiši brūna vai dzeltena, nekad tumši brūna vai melna. Vēdera 9., 10. posms var būt ar zilgano apsarmi, bet 1., 2. un 8. posms vienmēr bez apsarmes.	<i>Lestes barbarus</i> <i>Lestes virens</i>
3	Galvas aizmugure un apakšpuse tumša. Pterostigma tumši brūna vai melna. Vēdera 9., 10. posms var būt ar zilgano apsarmi, bet 1., 2. parasti ar apsarmi.	<i>Lestes dryas</i> <i>Lestes sponsa</i>

Vītolu zaigspāre

Chalcolestes viridis

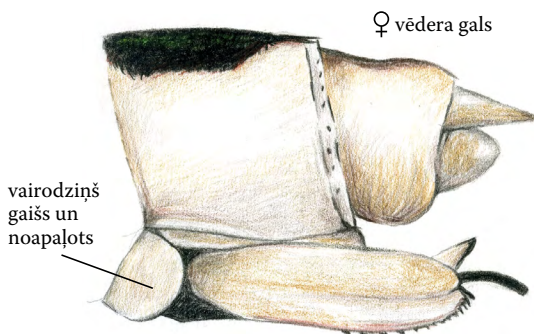
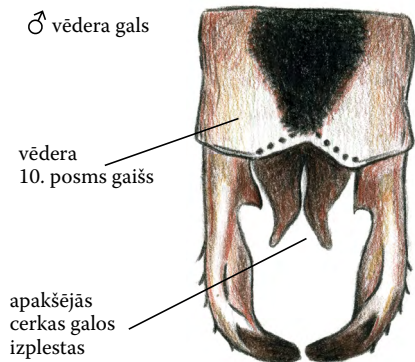
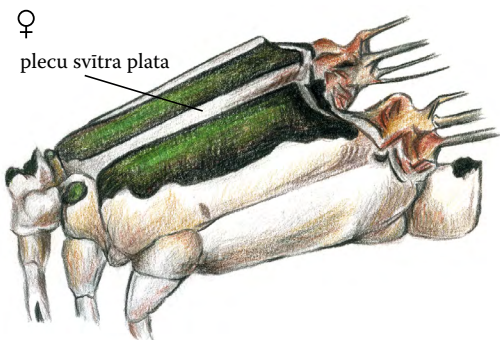

Noteikšana

Ķermenis 39–48 mm, vēders 29–39 mm, priekšspārni 23–28 mm. Nobrieduši eksemplāri relatīvi gaiši metāliski zaļi, bez zilā krāsojuma (nav zilas acis un nav zilganās apsarmes). Sugai raksturīga pazīme ir garš, dzelksnim līdzīgs zīmējums uz krūšu sāniem (īss, vairāk noapaļots dzelksnis var būt arī *Lestes sponsa* un *L. dryas*). Spārnu pterostigma ir lielāka un gaišāka nekā citām sugām – gaiši brūna ar krēmkrāsas vidus daļu. (Gaiša pterostigma var būt arī nepieaugu-šiem citu sugu eksemplāriem!) Tēviņu apakšējās cercas ir ļoti īsas un tumšas. Augšējo cerku gali – tumši. Mātītēm olu dējeklis daļēji tumšā krāsā ar gaišu apakšējo malu (citām *Lestes* sugām olu dējeklis vienā krāsā vai tumšais/gaišais krāsojums pretējs). Relatīvi maz mainīga suga.

Migrējošā zaigspāre

Lestes barbarus

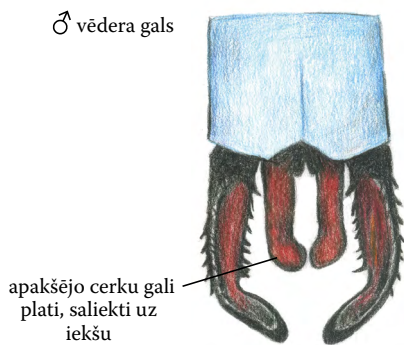
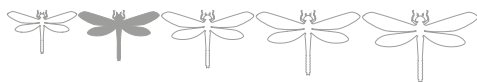

Noteikšana

Ķermenis 40–45 mm, vēders 26–35 mm, priekšspārni 20–27 mm. Nobrieduši eksemplāri relatīvi gaiši metāliski zaļi, bez vai ar ļoti vāji izteiktu zilu krāsojumu. Galvas apakšpuse un aizmugure dzeltena (no citām *Chalcolestes/Lestes* sugām tāds krāsojums vēl ir tikai *L. virens*). Spārnu pterostigma ir divkrāsaina (citām sugām – vienkrāsaina). Gaišā krūšu plecu svītra platāka nekā citām sugām. Vēdera gals gaišs, bez vai ar vāji izteiktu zilganu apsarmi. Tēviņu apakšējās cerkas gaišas, ar uz ārpusi izvērstiem cerku galiem. Augšējo cerku gali – tumši. Mātītēm olu dēklis vienkrāsains (krēmkrāsas), tā vairodziņš – noapaļots (pretēji citām *Lestes* sugām).

Vasaras zaigspāre

Lestes dryas

Noteikšana

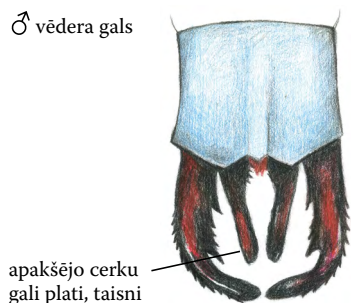
Ķermenis 35–40 mm, vēders 26–33 mm, priekšspārni 20–25 mm. Vizuāli līdzīga *L. sponsa*, taču druknāka, īpaši mātītes. Tēviņus no *L. sponsa* var atšķirt pēc zilganās apsarmes, kas klāj tikai 2/3 no vēdera 2. posma, un apakšējām cercām, kas ir tumšas, garas, paralēlas ar uz iekšpusi saliektiem un noapaļotiem galiem. Mātītēm uz priekškrūšu sāna ir metāliski zaļā josla/plankums un zaļie plankumi uz vēdera 1. posma ir taisnstūrveida, nevis trijstūrveida. (Šīs abas pazīmes izmantojamas arī tēviņu noteikšanai, tikai vecākiem eksemplāriem tās traucē saskatīt zilganā apsarmē.) Olu dējeklis pārsniedz vēdera 10. posma garumu, ir divkrāsains un dējekļa vairodziņš – ar asu zobīņu. Sugas krāsojums mainās atkarībā no eksemplāru vecuma.

Rudens zaigspāre

Lestes sponsa

♂ vēdera gals

♀ vēdera gals

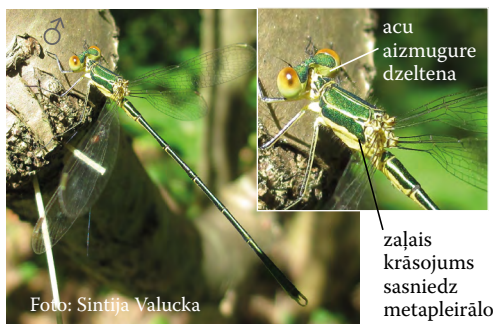

Noteikšana

Ķermenis 35–39 mm, vēders 25–33 mm, priekšspārni 17–24 mm. Vizuāli līdzīga *L. dryas*, taču smalkāka, īpaši mātītes. Tēviņus no *L. dryas* var atšķirt pēc zilganās apsarmes, kas klāj visu vēdera 2. posmu, un apakšējām cercām, kas ir tumšas, garas, ieslīpas viena pret otru (ne paralēlas) ar taisniem, nesaliektiem galiem. Mātītēm uz priekškrūšu sāna nav metāliski zaļā josla/plankums un zaļie plankumi uz vēdera 1. posma ir trijstūrveida, nevis taisnstūrveida. (Šīs abas pazīmes ir izmantojamas arī tēviņu noteikšanai, tikai vecākiem eksemplāriem tās traucē saskatīt zilganā apsarmē.) Olu dējeklis divkrāsains, dējekļa vairodzīņš ar asu zobīņu. Sugas krāsojums mainās atkarībā no eksemplāru vecuma.

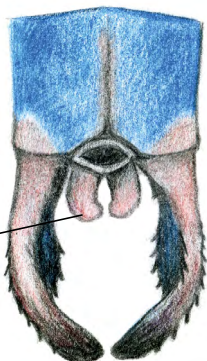
Zaļganā zaigspāre

Lestes virens

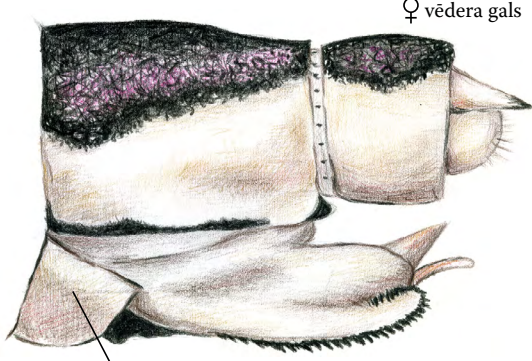

♂ vēdera gals

apakšējās
cerkas īsas
un gaišas

♀ vēdera gals

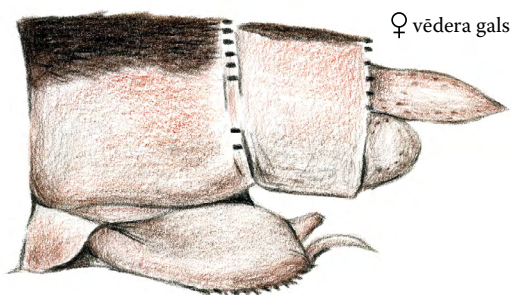
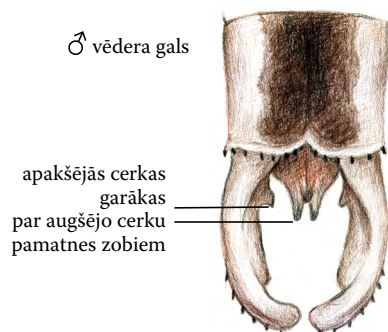

vairodziņš ar punktējumu un asu stūri

Noteikšana

Kermeņa 30–39 mm, vēders 25–32 mm, priekšspārni 19–23 mm. Galvas apakšpuse un aizmugure dzeltēna (no citām *Chalcolestes/Lestes* sugām tāds krāsojums ir vēl tikai *L. barbarus*). Tēviņiem zilganā apsarme veidojas tikai uz vēdera 9.–10. posma, bet nekad uz vēdera 1.–2. posma. Apakšējās cerkas ir īsas un baltas, ar noapaļotiem galiem. Mātītēm olu dēklis vienkrāsains (krēmkrāsas), dēkļa vairodziņš ar nelielu zobīņu. Sugas krāsojums ir diezgan mainīgs. *L. virens virens* – gaišā krūšu plecu svītra ir visā garumā, krūšu sānu zaļais krāsojums pie spārniem var nesasniegt metapleirālo šuvi un uz priekškrūšu sāna nav metāliski zaļais plankums; *L. virens vestalis* – gaišā krūšu plecu svītra ir pārtraukta (nesasniedz spārnu pamatni), krūšu sānu zaļais krāsojums pie spārniem sasniedz metapleirālo šuvi un uz priekškrūšu sāna ir metāliski zaļais plankums.

Tumšā ziemasspāre *Sympecma fusca*

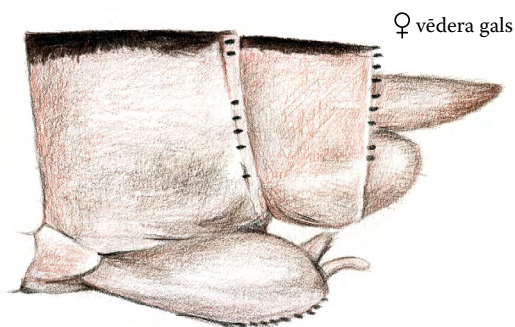
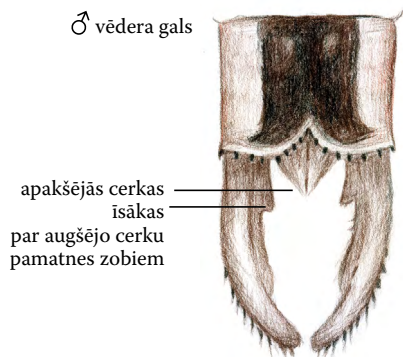

Noteikšana

Ķermenis 34–39 mm, vēders 25–30 mm, priekšspārni 18–23 mm. Ķermenis gaiši brūns ar matētu tumši brūnu zīmējumu uz galvas, krūtīm un vēdera. No *Sympecma paedisca* atšķiras ar taisnu (bez lejup vērsta izciļņa) plecu svītru krūšu augšdaļā. Tēviņa apakšējo cerku gali ir tikpat gari vai garāki par augšējo cerku pamatnes zobiem.

Sibīrijas ziemasspāre

Sympecma paedisca

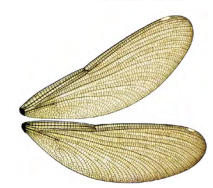
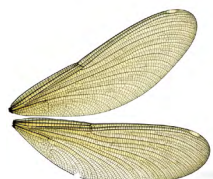
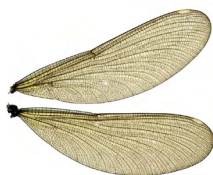
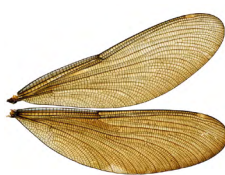

Noteikšana

Ķermenis 36–39 mm, vēders 25–29 mm, priekšspārni 18–22 mm. Ķermenis gaiši brūns ar matētu tumši brūnu zīmējumu uz galvas, krūtīm un vēdera. No *Sympecma fusca* atšķiras ar robotu plecu svitru (ar uz leju vērstu izcilni) krūšu augšdaļā. Tēviņa apakšējo cerku gali ir īsāki par augšējo cerku pamatnes zobiem.

ZILSPĀRES (CALOPTERYGIDAE)

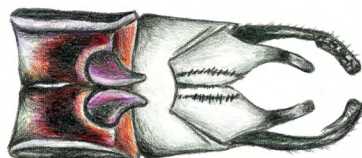
No zilspāru dzimtas Latvijā ir sastopamas tikai divas sugas, kas ievērojami atvieglo sugu noteikšanu. Tomēr arī šīm sugām ir nianšes, kas jāņem vērā, nosakot spāres. Latvijā sastopamajiem zilspāru eksemplāriem (tēviņiem) spārnu tumši zilā daļa ir lielāka, nekā tas norādīts dažādos, Eiropā plaši izmantotos noteicējos. Pie tam, nosakot sugas pēc fotogrāfijām, pretstatā spārnu caurspīdīgās daļas ir grūtāk ieraugāmas. Mātišu noteikšana balstās uz spārnu krāsu toņa atšķirībām, tādēļ to noteikšana ir nepieciešama pieredze vai labs salīdzinošais materiāls. Noteikšanu apgrūtina arī tas, ka abas sugas var veidot hibrīdus, kā arī ir andromorfas mātītes, kuru ķermeņa krāsojums ir kā tēviņiem. Andromorfo mātīšu atšķiršana no normāli krāsotiem tēviņiem atvieglo kontrastējošā baltā vai pelēcīgā pseidopterostigma (tēviņiem pseidopterostigmas nav).

Calopteryx splendens*Calopteryx splendens**Calopteryx virgo**Calopteryx virgo*

Zilspāru *Calopteryx* spārnu krāsojumu variācijas Latvijas eksemplāriem.

Upju zilspāres tēviņa vēdera gals un cercas (no apakšpuses)

Strautu zilspāres tēviņa vēdera gals un cercas (no apakšpuses)

Upju zilspāre

Calopteryx splendens

Noteikšana

Kermeņis 45–48 mm, vēders 33–41 mm, priekšspārni 27–36 mm. Šī un otra *Calopteryx* suga ir lielākās Latvijas vienādspārnu spāres. Tēviņi ir metāliskā tumši zilganzaļā krāsā, spārni ar platu, tumši zilu joslu. Joslas platums variē, dažkārt caurspīdīgā daļa pie spārnu pamatnes ir 7–12 mm plata, bet spārnu gali ir tikai neliels caurspīdīgāki. Vēdera 8.–10. posms no apakšpuses ir dzeltenīgs vai gaiši pelēks. Mātītes ir metāliski zaļas, to spārni tipiskajā variantā ir caurspīdīgi – zaļgani (nevis brūni kā *C. virgo*) ar baltu pterostigmu. Andromorfām mātītēm spārnu krāsojums ir kā tēviņiem, bet izceļas kontrastējošā baltā pterostigma, kādas tēviņiem nav.

Strautu zilspāre

Calopteryx virgo

Noteikšana

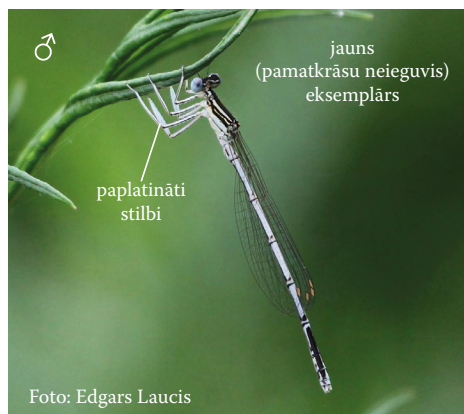
Kermeņis 45–49 mm, vēders 31–42 mm, priekšspārni 24–36 mm. Šī un otra *Calopteryx* suga ir lielākās Latvijas vienādspārnu spāres. Tēviņi ir metāliskā tumši zilganzaļā krāsā, spārni ir plātāki nekā *C. splendens*, tumši zili un tikai pie to pamatnes un galiem neliels gaišāki. Vēdera 8.–10. posms no apakšpuses ir sarkanīgs vai brūns. Mātītes ir metāliski zaļas, to spārni tipiskajā variantā ir caurspīdīgi – brūni (nevis zaļgani kā *C. splendens*) ar baltu pterostigmu.

PLATKĀJSPĀRES (PLATYCNEMIDIDAE)

No platkājspāru dzimtas Latvijā sastopama tikai viena suga, kas ievērojami atvieglo tās noteikšanu. Abu dzimumu spārēm ir paplatināti kāju stilbi, kas nav raksturīgi nevienai citai Latvijā sastopamajai spāru sugai.

Zilā platkājspāre

Platycnemis pennipes

Noteikšana

Ķermenis 35–37 mm, vēders 27–31 mm, priekšspārni 19–23 mm. Platkājspāre ir vienīgā vienādspārņu spāre, kurai kāju stilbi ir paplatināti. Tēviņi ir gaiši zili ar galvenokārt gareniskām melnām līnijām. Mātītes baltas, krēmkrāsā vai gaiši pelēcīgas ar līdzīgu melnu rakstu. Abiem dzimumiem uz galvas (skatoties no augšpusēs) ir divas tievas gaišas svītras, kas stiepjas no vienas acs malas līdz otrai. Uz pleciem ir dubultas melnas plecu svītras.

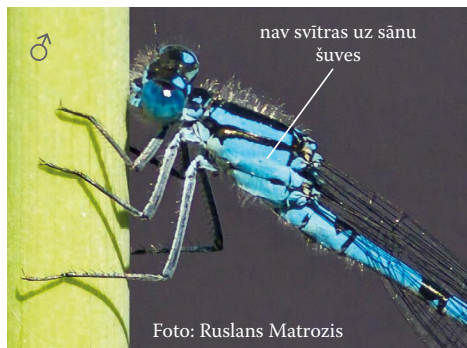
KRĀŠŅSPĀRES (COENAGRIONIDAE)

Krāšņspāru dzimta ir viena no daudzveidīgākajām Latvijas spāru grupām. Tomēr, izmantojot atsevišķas pazīmes vai to kombinācijas, ģinšu noteikšana vairumā gadījumu ir viegla un ātra. Vairāk uzmanības jāpievērš, nosakot nesen izlidojušus eksemplārus, kas vēl nav ieguvuši ģintij un sugai raksturīgo krāsojumu. Nosakot krāšņspāres pēc attēliem, grūtības rada apstākļi, ka nav fotogrāfijas rakursa, kurā varētu redzēt visas pazīmes visu sugu noteikšanai. Taču lielāko daļu sugu var noteikt pēc attēliem, kuros spāre redzama visā garumā no augšas.

Krāšņspāru *Coenagrion* ģints spārēm piemīt diezgan liela krāsu raksta mainība, kas nav pietiekami aprakstīta arī noteicējos. Tādēļ, nosakot šīs ģints spāres, rūpīgi jāskatās visas pazīmes. Viena no mainīgākajām sugām ir tumšzilā krāšņspāre *Coenagrion pulchellum*. Šo sugu visdrošāk atšķirt pēc priekškrūšu vairodziņa (starp galvu un krūtīm, skatoties no augšas) – tas ir ļoti izliekts. Līdzīgs vairodziņš ir arī zilganajai krāšņspārei *C. lunulatum*, taču šai sugai ir atšķirīgs vairodziņa krāsojums. Variabls ir arī vēdera 2. posma zīmējums. Tādēļ šī pazīme jālieto kombinācijā ar citām.

Krāšņspāru Coenagrionidae ģinšu noteikšana

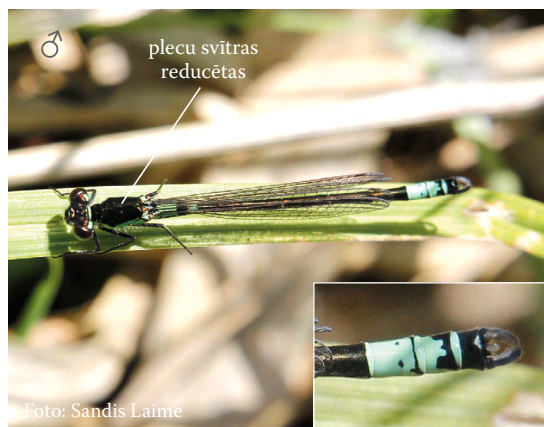
Pakauša plankumi	Vēdera krāsojums	Sānu šuves melnā josla (~3–4 mm gara svītra)	Ģints
Nav	Ir sarkani posmi vai to daļas	Saplūst ar viduskrūšu tumšo krāsojumu	<i>Pyrrhosoma nymphula</i> lielā ugunsspāre
Nav	Nav sarkanu posmu vai to daļu	Labi izteikta uz krūšu sānu zilā vai zaļā fona	<i>Erythromma sarkanaces</i>
Apaļi	Var būt oranži posmi vai to daļas	Mainīgi izteikta uz krūšu sānu zilā, zaļā vai oranžā fona	<i>Ischnura</i> daiļspāres
Gareni	Nav sarkanu posmu vai to daļu	Bez melnas joslas (~3–4 mm garas svītras)	<i>Enallagma cyathigerum</i> ezeru krāšņspāre
Gareni	Nav sarkanu posmu vai to daļu	Labi izteikta uz krūšu sānu zilā vai zaļā fona	<i>Coenagrion</i> krāšņspāres
Savstarpēji savienoti, veido līniju	Nav sarkanu posmu vai to daļu	Saplūst ar viduskrūšu tumšo krāsojumu	<i>Nehalennia speciosa</i> sīkspāre

Ezeru krāšņspāres *Enallagma cyathigerum* (attēlā pa kreisi) un zaļganās krāšņspāres *Coenagrion hastulatum* (attēlā pa labi) krūšu sānu zīmējumu atšķirības.

Astainā krāšņspāre

Coenagrion armatum

♀ priekškrūtis

♂ S1-2

♂ vēdera gals

Noteikšana

Ķermenis 31–34 mm, vēders 22–26 mm, priekšspārni 16–21 mm. Tēviņi gandrīz melni ar zaļganzilu rakstu, plecu svītras nav vai tā reducēta līdz 1–2 punktiem, diagnosticējošais zīmējums ir uz vēdera 1.–3. un 8.–9. posma. Augšējās cerkas ļoti lielas, divreiz garākas nekā vēdera 10. posms (lielākās visā dzimtā). Mātītes ir unikālas ar melnu vēderu, izņemot 1., 2. un 8. posmu, kas ir bāli zils. Mātītēm ir plecu svītras. Mātītēm krāsojums variē no olīvu zaļa līdz zilganzaļam.

Zaļganā krāšņspāre

Coenagrion hastulatum

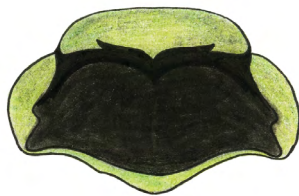
Foto: Ģirts Baranovskis

Foto: Inta Kasparkeviča

♂ S1-2

♀ priekškrūtis

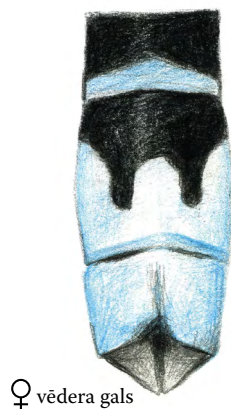
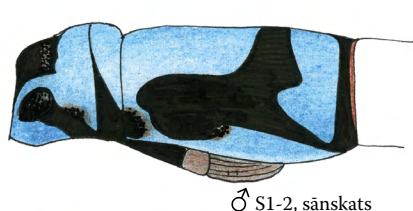
♀ vēdera gals

Noteikšana

Ķermenis 31–33 mm, vēders 22–26 mm, priekšspārni 16–22 mm. Tēviņu ķermenis ir gaiši zils ar melnu rakstu, apakšpuse un acis – zaļganas. Zīmējums uz vēdera 2. posma variabls – parasti kā piķis vai sēne ar divām melnām svītriņām sānos. Mazāk nekā puse vēdera 3.–4. posma ar melnu zīmējumu, uz 3. posma sugai raksturīgs piķveida zīmējums. Mātītes ir zaļas ar melnu zīmējumu. No *C. puella* un *C. lunulatum* atšķiramas, salīdzinot priekškrūšu vairogu un vēdera 3.–4. un 6.–9. posma zīmējumu. Dažkārt zīmējums uz vēdera 2. posma var būt līdzīgs *C. lunulatum* zīmējumam – bez piķa/sēnes kātiņa.

Ziemeļu krāšņspāre

Coenagrion johanssoni

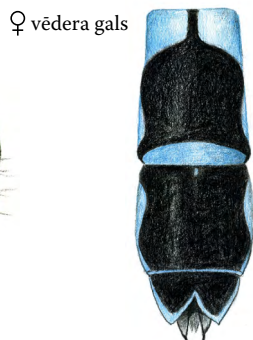
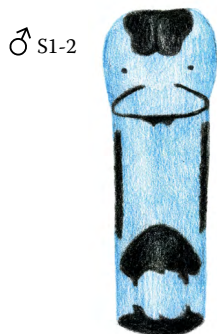

Noteikšana

Ķermenis 27–30 mm, vēders 20–24 mm, priekšspārni 15–19 mm. Viena no mazākajām ģints sugām. Ķermeņa krāsojumu, līdzīgi kā citām *Coenagrion* sugām, veido gaiši zilās un melnās krāsas kombinācija. Tēviņiem dominē zilā krāsa, mātītēm – melnā. Tēviņiem ir raksturīgs vēdera 1. un 2. posma zīmējums, kas no augšpuses atgādina *C. puella* zīmējumu, bet, skatoties no sāniem, kombinācijā ar vēdera zīmējumu padara šo sugu par viegli atšķiramu. Mātītēm raksturīgs vēdera sānu zīmējums – gareniska zila josla ar melnu joslu abās pusēs; vēdera gals (10. un daļēji 9. posms) ir zilā krāsā.

Zilganā krāšņspāre

Coenagrion lunulatum

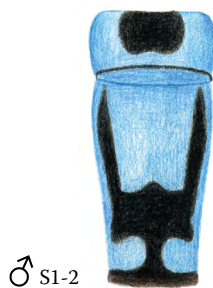
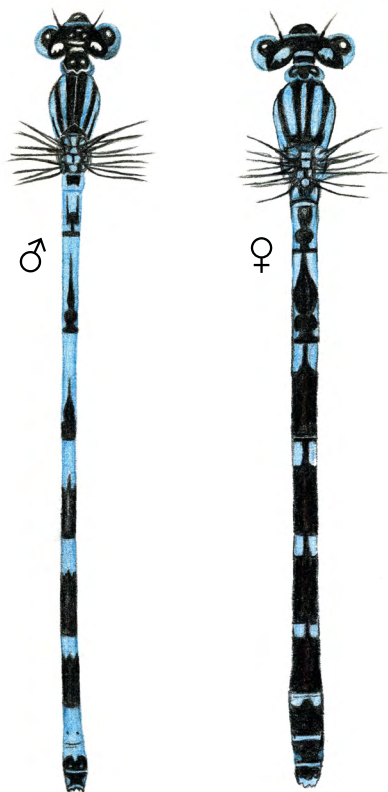
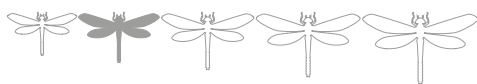

Noteikšana

Ķermenis 30–33 mm, vēders 22–26 mm, priekšspārni 16–22 mm. Salīdzinot ar citām *Coenagrion* spārēm, krāsojumā dominē melnā krāsa, bet ķermeņa apakšpuse izteikti zaļa. Tēviņiem uz galvas starp zilajiem acu plankumiem nav šauras zilas svītriņas kā citām sugām, vēdera 1., 2. posma zīmējums atgādina *C. puella* zīmējumu (bet neveido “U” burtu) vai reducētu *C. hastulatum* zīmējumu, bet kombinācijā ar vēdera zīmējumu padara šo sugu viegli atšķiramu. Mātišu atšķiršanai raksturīgākā pazīme ir priekškrūšu vairoga forma, krāsojums un vēdera 8. posma zīmējums.

Smalkā krāšņspāre

Coenagrion ornatum

Noteikšana

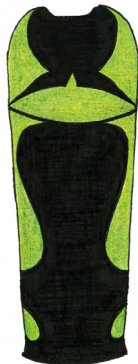
Kermenis 30–31 mm, vēders 20–30 mm, priekšspārni 17–24 mm. Abu dzimumu eksemplāriem sugai raksturīgā pazīmē ir robaina aizmugurējā mala zilajiem plankumiem pie acīm. Tēviņiem vēdera 2. posms parasti ir ar "U" vai "W" veida zīmējumu, vēdera 3.–4. posms ar lancetveida zīmējumu, bet pārējiem posmiem dzelzšķņveida zīmējums uz muguras. Mātītēm vēdera posmu pamatnes zilas (izteiktāk nekā citām sugām), un melnais zīmējums veido garus dzelzšķņus.

Gaišzilā krāšņspāre

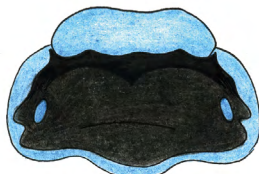
Coenagrion puella

♂ S1-2

♀ S1-2

♂ priekškrūtis

♀ priekškrūtis

♂ vēdera gals

Noteikšana

Kermenis 33–35 mm, vēders 22–31 mm, priekšspārni 15–24 mm. Tēviņu krāsojumā dominē gaiši zilā krāsa. Sugai raksturīga pazīme ir “U” veida zīmējums uz vēdera 2. posma un ļoti izstieps “U” veida zīmējums uz vēdera 3.–6. posma (uz 3. posma dažkārt var būt reducēts). Mātītes zaļas ar melnu zīmējumu. No *C. hastulatum* un *C. lunulatum* atšķiramas, salīdzinot priekškrūšu vairogu un vēdera 3.–4. un 6.–9. posma zīmējumu.

Tumšzilā krāšņspāre

Coenagrion pulchellum

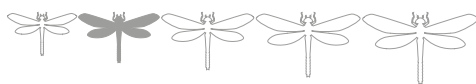

Foto: Ruslans Matrozis

Foto: Ruslans Matrozis

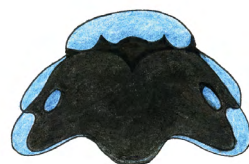
Foto: Ruslans Matrozis

Foto: Ruslans Matrozis

♂ S1-2

♂ priekškrūtis

Noteikšana

Ķermenis 34–38 mm, vēders 23–32 mm, priekšspārni 16–23 mm. Tēviņu krāsojumā dominē melnā krāsa un sugai raksturīga pazīme ir “Y” veida zīmējums uz vēdera 2. posma, kura forma gan var būtiski mainīties. Zilā plecu svītra bieži ir pārtraukta, veidojot izsaukuma zīmi. Mātītēm plecu svītra ir nepārtraukta, taču pārējais ķermeņa zīmējums ļoti variabls. Drošākā sugas noteikšanas pazīme (arī tēviņiem) ir priekškrūšu vairoga forma – stipri izliekts, uz aiz muguri veidojot trīs atsevišķas daivas. Latvijā sastopamajām vai iespējamām Coenagrionidae dzimtas spārēm līdzīgākā forma ir *C. lunulatum*, taču salīdzinot – noteikšanai pietiekami atšķirīga.

♂ vēdera gals

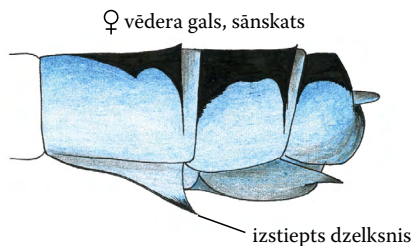
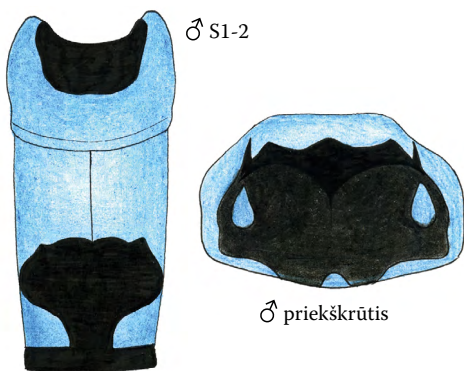
Ezeru krāšņspāre

Enallagma cyathigerum

Noteikšana

Ķermenis 29–36 mm, vēders 22–28 mm, priekšspārni 15–21 mm. Vizuāli līdzīga *Coenagrion* ģints sugām, taču no tām atšķiras ar platu zilo plecu svītru un neesošu īsu melno svītru uz krūšu sānu šuves pie spārnu pamatnes. Tēviņam vēdera 2. posms ar sēnes veida zīmējumu, kas var būt variabls. Mātītēm vēdera 8. posma apakšā ir izteikts dzelksnis.

Lielā sarkanace

Erythromma najas

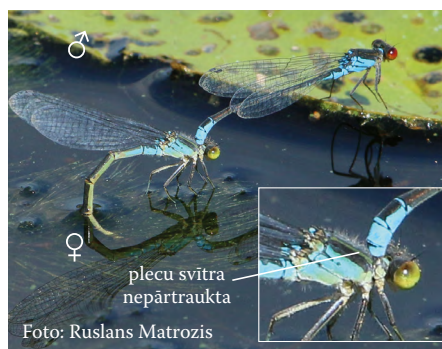

Noteikšana

Ķermenis 30–36 mm, vēders 25–30 mm, priekšspārni 19–24 mm. No citām Coenagrionidae dzimtas spārēm (izņemot *E. viridulum* un *Pyrrhosoma*) atšķiras ar sarkanām acīm un galvas virsu bez pakauša plankumiem. Tēviņiem nav gaišās plecu svītras, bet mātītēm šī pazīme ir ļoti mainīga – no vāji saskatāmiem punktiem svītras vietā līdz gandrīz pilnai, nepārtrauktai svītrai. No *E. viridulum* tēviņi atšķiras ar vienkrāsaini melnu vēdera 2., 8. posmu un vienkrāsaini zilu vēdera 1., 9. un 10. posmu, bet mātītes ar gaišu plecu svītru, kas var būt pilnīgi vai daļēji reducēta, bet nekad vienādā platumā visā tās garumā.

Mazā sarkanace

Erythromma viridulum

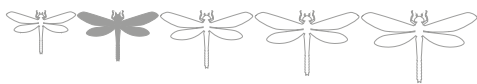

Noteikšana

Ķermenis 26–32 mm, vēders 22–25 mm, priekšspārni 16–20 mm. No citām Coenagrionidae dzimtas spārēm (izņemot *E. najas* un *Pyrrhosoma*) atšķiras ar sarkanām acīm un galvas virsu bez pakauša plankumiem. Tēviņiem ir pilna vai daļēji pārtraukta gaišā plecu svītra, bet mātītēm šī svītra ir vienādā platumā visā tās garumā. No *E. najas* tēviņi atšķiras ar divkrāsainu vēdera 2., 3., 8. posmu un “X” veida zīmējumu uz vēdera 10. posma.

Parastā daiļspāre

Ischnura elegans

♂ vēdera gals

♂ S8 zils

♂ priekškrūtis

♀ priekškrūtis

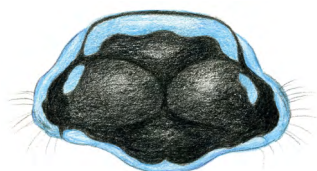

Noteikšana

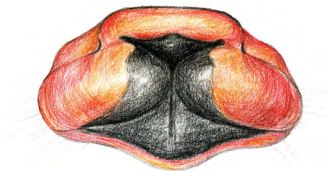
Ķermenis 30–34 mm, vēders 22–29 mm, priekšspārni 14–21 mm. No citām Coenagrionidae dzimtas spārēm atšķiras ar apaļiem ziliem plankumiem pie acīm (pakauša plankumiem) un divkrāsainu pterostigma. Vēdera pamatkrāsa melna. No *I. pumilio* atšķiras ar zilu vēdera 8. un melnu vēdera 9. posmu. Spārnu pterostigma rombveida (nav noapaļota), bet priekškrūšu vairoga pakalējā mala veido izteiktu mēlesveida daivu un izteikti uzliekta uz augšu. Krūšu un vēdera apakšpuses krāsojums variabls. Jaunie tēviņi ir zaļā krāsā, bet mātītēm izdalītas trīs krāsu formas. A tipa pieaugušās mātītes ir līdzīgas tēviņiem, bet nepieaugušām mātītēm krūtis ir violetas. B tipa nepieaugušām mātītēm krūtis violetas, nobriestot tās kļūst brūnas vai blāvi zaļas. C tipa mātītēm krūtis sākotnēji ir rozā, bet vēlāk kļūst brūnas vai blāvi zaļas. Vecākās B un C tipa mātītes var būt ļoti tumšas.

Dienvidu daiļspāre

Ischnura pumilio

♂ priekškrūtis

♀ priekškrūtis

Noteikšana

Ķermenis 26–31 mm, vēders 22–25 mm, priekšspārni 14–18 mm. No citām Coenagrionidae dzimtas spārēm atšķiras ar apaļiem, ziliem plankumiem pie acīm (pakauša plankumiem) un divkrāsainu pterostigmu. Vēdera pamatkrāsa melna. No *I. elegans* tēviņi atšķiras ar zilu vēdera 9. posmu un gandrīz pilnībā melnu vēdera 8. posmu (mātītēm 8., 9. posms no virspuses melns). Abiem dzimumiem spārnu pterostigma noapaļota (nav rombveida), bet priekškrūšu vairoga pakalējā mala neveido izteiktu mēlesveida daivu un tikai nedaudz uzliekta uz augšu. Krūšu un vēdera apakšpuses krāsojums variabls. Tēviņu krāsojums var mainīties no bāli zila uz dzeltenīgu vai zaļganu līdz zilam. Mātītēm parasti nav melnās pleca svītras. Kamēr jaunas, mātītes ir oranžas, ar lieliem, gareniem plankumiem pie acīm, kas nobriestot kļūst apaļi. Dažkārt nobriestot mātītes nekļūst zaļganas, bet gan zilas – andromorfas.

Sīkspāre

Nehalennia speciosa

Noteikšana

Ķermenis 24–26 mm, vēders 19–25 mm, priekšspārni 11–16 mm. Eiropas mazākā spāru suga. No citām Coenagrionidae dzimtas spārēm atšķiras ar divām šaurām zilām līnijām, kas šķērso galvu no vienas acs līdz otrai. Ķermenis ļoti tievs. Pamatkrāsa metāliski zaļa ar gaiši zilu ķermeņa apakšpusi tēviņiem vai gaiši brūnu mātītēm. Krāsojums līdzīgs *Lestes* ģints spārēm, taču tās ir lielākas un ar garāku pterostigmu.

Lielā ugunsspāre

Pyrrhosoma nymphula

Noteikšana

Ķermenis 30–36 mm, vēders 25–30 mm, priekšspārni 19–24 mm. No citām Coenagrionidae dzimtas spārēm (izņemot *Erythromma*) atšķiras ar sarkanām acīm un galvas virsu bez pakauša plankumiem. Abiem dzimumiem ķermenis parasti ir sarkanā krāsā ar melnu un dzeltenu zīmējumu un izteiktām, platām plecu svītrām. Tēviņam gandrīz viss vēders ir sarkans. Mātītēm sastopamas dažādas krāsu formas, bet kā trīs galvenās ir izdalāmas: *f. typica* (iekļaujot *f. intermedia*) vēdera 2.–5. (retāk 2.–6.) posms ir sarkans ar melnu mediālo līniju, kas posma galā paplašinās, veidojot melnu punktu, un katra posma pamatnē ir dzeltens gredzens; *f. fulvipes* krāsojums ir līdzīgs tēviņa krāsojumam, tika papildus ir dzeltenie gredzeni posmu pamatnēs un melnā mediālā līnija, punkti ir reducēti; *f. melanotum* vēders ir melns ar bronzas spīdumu, plecu svītras dzeltenas, dažiem eksemplāriem sarkanā krāsa var būt gandrīz pilnībā reducēta, tādējādi atgādinot *Erythromma* ģints spāres.

DAŽĀDSPĀRNU SPĀRES (ANISOPTERA)

Visas dažādspārnu spāru dzimtas ir vizuāli viegli atšķiramas, taču katrai dzimtai nav vienas, unikālās atšķiršanas pazīmes. Tādēļ jāizmanto pazīmju kombinācijas un jāapskata izņēmuma gadījumi. Piemēram, brūnganā plankumspāre *Epitheca bimaculata* vizuāli ir līdzīga plankumainajai platspārei *Libellula quadrimaculata*, lai gan katra suga ir atsevišķā dzimtā. Ģintīm un sugām daudzveidīgākā ir platspāru Libellulidae dzimta.

Dažādspārnu spāru Anisoptera dzimtu noteikšana

Acis	Priekšspārnu trijstūra tālākais stūris	Krūšu un vēdera krāsojums	Tumšs plankums pakalpspārnu pamatnē	Dzimta
Nesaskaras	Sānos (trijstūris izstiepts horizontāli)	Dzeltens vai zaļš ar melnu zīmējumu	Nav	Gomphidae upjuspāres – 54. lpp.
Saskaras vienā punktā	Sānos (trijstūris izstiepts horizontāli)	Melns ar dzeltenām svītrām un plankumiem	Nav	Cordulegasteridae strautuspāres – 58. lpp.
Saskaras un veido kopīgu līniju	Sānos (trijstūris izstiepts horizontāli)	Brūns vai zils ar vai bez citas krāsas svītrām, plankumiem	Nav	Aeshnidae dziļspāres – 38. lpp.
Saskaras un veido kopīgu līniju	Apakšā (trijstūris izstiepts vertikāli)	Metāliski zaļš (izņemot <i>Epitheca bimaculata</i>)	Nav (izņemot <i>Epitheca bimaculata</i>)	Corduliidae smaragdspāres – 59. lpp.
Saskaras	Apakšā (trijstūris izstiepts vertikāli)	Dažāds, nekad metāliski zaļš	Ir (izņemot <i>Crocothemis</i> , <i>Orthetrum</i> , <i>Sympetrum</i>)	Libellulidae platspāres – 64. lpp.

Zaļā upjuspāre *Ophiogomphus cecilia* – upjuspāru Gomphidae dzimta.

Sarkanā klajumspāre *Sympetrum sanguineum* – platspāru Libellulidae dzimta.

Parastā strautuspāre *Cordulegaster boltonii* – strautuspāru Cordulegasteridae dzimta.

Brūnganā plankumspāre *Epitheca bimaculata* – smaragdspāru Corduliidae dzimta.

Dienvidu dižspāre *Aeshna mixta* – dižspāru Aeshnidae dzimta.

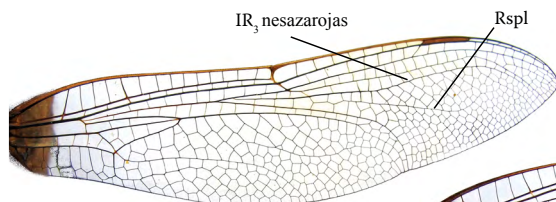
Agrā smaragdspāre *Cordulia aenea* – smaragdspāru Corduliidae dzimta.

DIŽSPĀRES (AESHNIDAE)

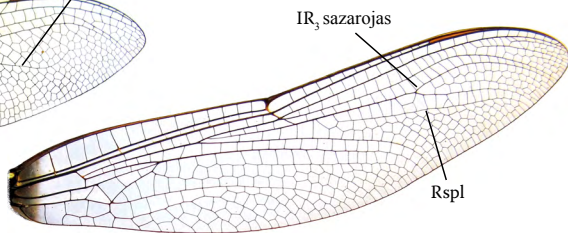
Dižspāru ģinšu noteikšanai ir svarīgs spārnu dzislojums. Lai gan šajā grupā ir sugas, kuru noteikšanai jāizmanto vairāku pazīmju kombinācija, tomēr kopumā tās nav uzskatāmas par grūti nosakāmām spārēm. Taču ir jābūt iespējai apskatīt kukaini gan no augšpuses, gan no sāniem, atsevišķu sugu mātītes – arī no apakšpuses. Tikko izlidojušām spārēm ķermeņa krāsojums ir atšķirīgs, taču pēc nobriešanas tas vairs nemainās (piemēram, neveidojas zilganā apsarme u.tml.).

Dižspāru Aeshnidae ģinšu noteikšana

IR3 (dzīsla)	Šūnu skaits starp IR3 un Rspl (dzīslām)	Centrālais plankums/punkts uz S1	Ģints/suga
Sazarojas (izņemot <i>Aeshna caerulea</i>)	3–5	Nav vai ir horizontāls vai vertikāls liels krāsas plankums	<i>Aeshna</i> dižspāres
Nesazarojas	4–5	Nav	<i>Anax</i> dižspāres
Sazarojas	1 šūnu rinda	Apalš vai ovāls, izteikti norobežots	<i>Brachytron pratense</i> agrā dižspāre

Partenopes dižspāres *Anax parthenope* priekšspārns

Agrās dižspāres *Brachytron pratense* priekšspārns

Līdzīgo *Aeshna* sugu grupu noteikšana

Ja apgalvojums sakrīt, jāsalīdzina sugas apraksts. Ja apgalvojums nesakrīt, jādodas uz nākamo apgalvojumu.

1	Ir platas, zaļas plecu svītras, tikpat platas vai platākas kā tumšā josla starp tām. Krūšu sāni zaļi.	<i>Aeshna cyanea</i> <i>Aeshna viridis</i>
2	Ķermenis brūns, bez lieliem, izteiktiem plankumu pāriem uz vēdera augšpuses. Uz pieres nav labi izteikta T veida zīmējuma.	<i>Aeshna grandis</i> <i>Aeshna isoceles</i>
3	Acu saskares malas garums ir divreiz īsāks nekā pakauša trijstūra malas garums starp tām.	<i>Aeshna caerulea</i>
4	Ķermeņa garums ir mazāks par 65 mm. Sejas šuve bez melnas līnijas vai ar tievu melnu līniju. Spārnu anālajā laukumā divas šūnu kolonnas, bet ne trīs vai vairāk. Anālais trijstūris ar trīs šūnām, nevis divām.	<i>Aeshna affinis</i> <i>Aeshna mixta</i>
5	Tēviņu augšējo cerku augšpusē ir mazu zobīņu grupa (skatoties no sāniem). Mātītēm dējekļa plātnes pakalējā mala taisna vai vāji ieliekta.	<i>Aeshna crenata</i> <i>Aeshna serrata</i>
6	Tēviņu augšējo cerku augšpuse gluda (skatoties no sāniem). Mātītēm dējekļa plātnes pakalējā mala izteikti ieliekta.	<i>Aeshna juncea</i> <i>Aeshna subarctica</i>

Zilacu dižspāre

Aeshna affinis

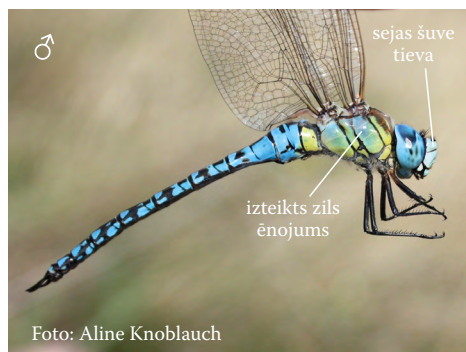

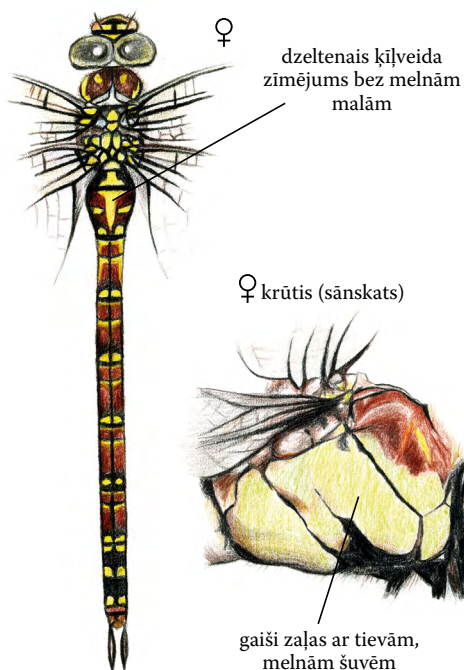
Foto: Aline Knoblauch

Foto: Aline Knoblauch

Noteikšana

Ķermenis 57–65 mm, vēders 39–49 mm, priekšspārni 37–42 mm. Suga ir līdzīga *A. mixta*, taču atšķiras ar to, ka tēviņiem uz vēdera 2. posma nav dzeltenas krāsas ķīļveida zīmējuma, bet mātītēm šis zīmējums ir trijstūrveida un bez melnām līnijām starp dzelteno un brūno krāsu uz vēdera 2. posma. Krūšu sāni zilganzaļi vai zaļgandzelteni ar tievām melnām līnijām gar šuvēm. Plecu svītra īsa (atšķirībā no *A. cyanea* un *A. viridis*, kurām krūšu sāni arī ir zaļā krāsā). Tēviņam vēdera augšpuse ar lieliem ziliem plankumiem. Mātītēm vēdera augšpuses plankumi nelieli, dzelteni – līdzīgi kā *A. mixta*, taču diezgan īsas cerkas (īsākas nekā vēdera 9., 10. posma kopējais garums). Krūšu sānu pamattonis ir zaļgandzeltens, taču tēviņiem nobriestot vairāk parādās zilganā nokrāsa un arī mātītēm krūšu krāsojums var būt līdzīgs tēviņu krāsojumam. No citām *Aeshna* sugām (izņemot *A. mixta*) atšķiras ar spārnu dzīslojumu: divas (nevis trīs) šūnu kolonnas anālajā laukumā, trīs (nevis divas) šūnas anālajā trijstūrī, 7–9 (bet ne vairāk) šķērsdzīslas starp mezglu un pterostigmu.

gaiši zaļas ar tievām, melnām šuvēm

Debeszilā dižspāre

Aeshna caerulea

šauras, izliektas joslas

Noteikšana

Ķermenis 54–64 mm, vēders 42–48 mm, priekšspārni 37–41 mm. Suga ir līdzīga *A. mixta*, taču atšķiras ar to, ka abiem dzimumiem uz vēdera 2. posma nav dzeltenas krāsas ķīļveida zīmējuma. Krūšu sāni brūni ar divām šaurām likumotām dzelteni zilām līnijām. Tēviņiem ir īsa plecu svītra, mātītēm plecu svītras nav. Tēviņiem vēders ar lieliem zilās krāsas plankumiem, kuru forma pa posmiem ir atšķirīga. Mātītēm vēdera augšpusē plankumi relatīvi lieli un dzelteni. Acis saskaras divreiz īsākā posmā nekā pakauša trijstūra malas garums. IR3 zarojums nav skaidri izteikts, kā tas ir citām *Aeshna* sugām.

īsas
plecu
svītras

īsa acu
saskares
josla

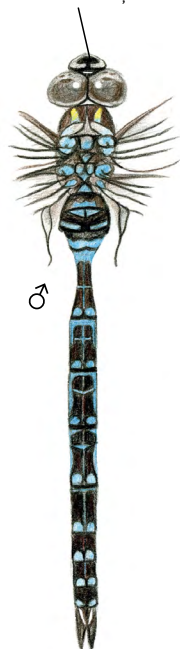
Sibīrijas dižspāre

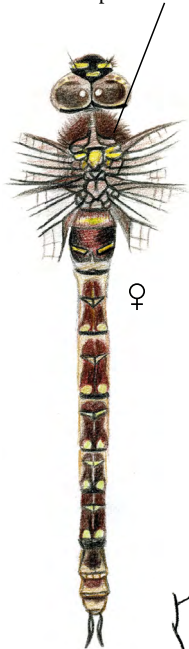
Aeshna crenata

T veida zīmējums ar resnu kātiņu

plecu svītras parasti nav

♂

♀

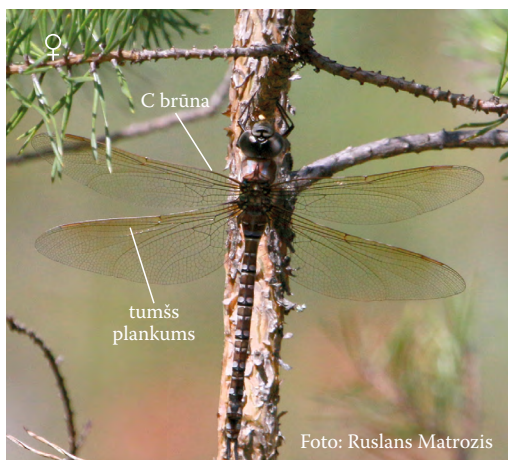
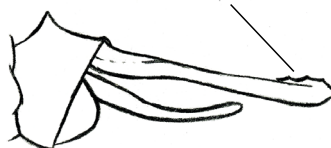

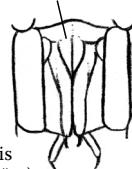
Foto: Ruslans Matrozis

augšējās cerkas taisnas, ar lieliem zobīņiem

dējekļa plātnes pakalējā mala vāji ieliekta

♂ vēdera gals (sānskats)

♀ dējeklis (no apakšas)

Noteikšana

Kūrenis 71–86 mm, vēders 53–67 mm, priekšspārni 44–60 mm. Lielākā *Aeshna* ģints spāre. Kopā ar *A. juncea*, *A. serrata* un *A. subarctica* veido līdzīgu sugu grupu. T veida zīmējums uz pieres ar resnu kātiņu. Spārnu priekšējā mala (C dzīsla) brūna, pretēji dzeltenajai dzīslai, kāda ir *A. juncea* un *A. serrata*. Tēviņiem ir gara plecu svītra, kas var būt arī reducēta (tai skaitā Latvijā konstatētajiem eksemplāriem). Mātītēm plecu svītras parasti nav. Spārni ar brūnu izplūdušu plankumu. Tēviņa vēdera augšpuses zīmējums – tumši zils (nav dzeltena raksta), mātītēm – zaļgans (dažreiz var būt arī zils). Tēviņa augšējo cerku augšpusē (tuvāk cerku galam) trīs izteikti redzami zobīņi (ja ir vēl 1–3, tad tie ir mazi). Mātītēm cerkas smailas (pretēji citām līdzīgajām sugām ar noapaļotām cerkām).

Zilzaļā dižspāre

Aeshna cyanea

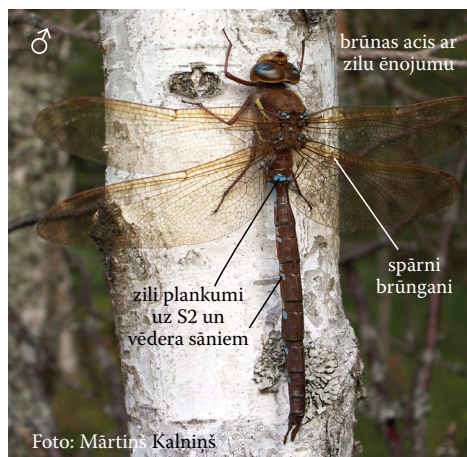

Noteikšana

Ķermenis 67–76 mm, vēders 51–61 mm, priekšspārni 43–53 mm. Tēviņiem vēdera 1.–7. posms ar diviem zaļiem plankumiem (skatoties no augšas), kas kontrastē ar zilajiem plankumiem uz 8.–10. posma. Mātītēm vēders ar lieliem zaļiem plankumiem, krūšu sāni zaļi ar vienu pilnu un vienu nepilnu melnu līniju, kas zaļo laukumu sadala divās daļās (*A. viridis* krūšu sāni bez melnās līnijas). Abiem dzimumiem plecu svītras platas, ovālas. Acu aizmugurējā mala stipri izliekta, izliekums atsedz gaišo plankumu aiz acīm (skatoties no augšas). Pterostigma ievērojami īsāka (~3 mm), divas reizes garāka nekā tās platums. Tēviņiem vēdera 10. posms bez zobīņa augšpusē (skatoties no sāna) un cerku gali āķveidīgi noliekti uz leju.

Brūnā dižspāre

Aeshna grandis

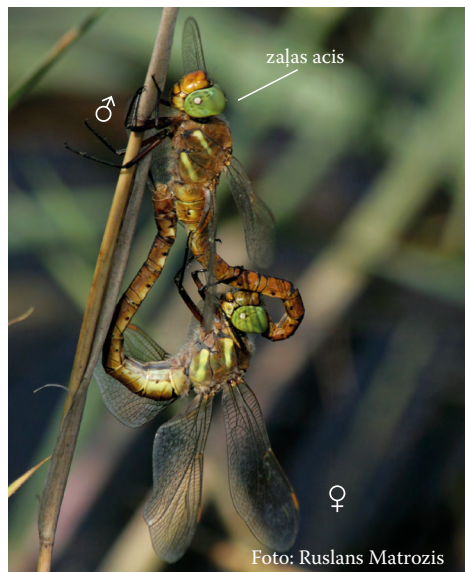
Noteikšana

Ķermenis 70–77 mm, vēders 49–60 mm, priekšspārni 41–49 mm. Ķermeņa pamatkrāsa brūna, bez lielākiem, labi saredzamiem citās krāsas plankumiem uz vēdera augšpuses (izņemot divus zilus plankumus uz vēdera 2. posma). Suga ir līdzīga *A. isoteles*, taču atšķiras ar to, ka abiem dzimumiem uz vēdera 2. posma nav dzeltena ķīļveida zīmējuma, uz vēdera sāniem ir zili plankumi, bet krūšu sāni ar divām garām, labi izteiktām dzeltenām līnijām, kas sasniedz vai gandrīz sasniedz spārnu pamatni. Acis brūnas ar zilganu atspīdumu. Plecu svitru nav. Spārniem izteikti brūna vai ruda nokrāsa.

Rudā dižspāre

Aeshna isoceles

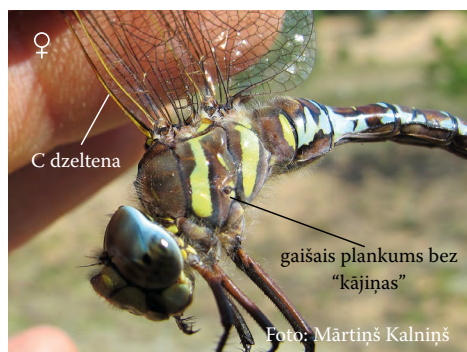
Noteikšana

Ķermenis 62–66 mm, vēders 47–54 mm, priekšspārni 39–45 mm. Ķermeņa pamatkrāsa brūna, bez lielākiem labi saredzamiem citas krāsas plankumiem uz vēdera augšpusēs. Suga ir līdzīga *A. grandis*, taču atšķiras ar to, ka abiem dzimumiem uz vēdera 2. posma ir dzeltens ķīļveida zīmējums, uz vēdera sāniem nav zili plankumi, bet krūšu sāni ar divām īsām un vājāk izteiktām dzeltenām joslām, kas sasniedz apmēram krūšu vidu, bet nerasniedz spārnu pamatni. Acis zaļas. Plecu svītru nav.

Purvaiņu dižspāre

Aeshna juncea

Noteikšana

Ķermenis 65–80 mm, vēders 50–59 mm, priekšspārni 40–48 mm. Kopā ar *A. crenata*, *A. serrata* un *A. subarctica* veido līdzīgu sugu grupu. T veida zīmējums uz pieres ar resnu kātiņu. Spārnu priekšējā mala (C dzisla) dzeltena, pretēji brūnajai dzislai, kāda ir *A. crenata* un *A. subarctica*. Tēviņiem ir gara plecu svitra. Mātītēm plecu svitra īsa. Tēviņa vēdera augšpusē zīmējums – tumši zils ar dzeltenu sikāku rakstu, mātītēm – dzeltens vai zaļgans (dažreiz var būt arī zils). Aiz acīm ir mazs, dzeltens punkts, kas nav citām sugām. Mātītes atšķiramas pēc cerku un olu dējekļa formas.

Dienvidu dižspāre

Aeshna mixta

Noteikšana

Ķermenis 56–64 mm, vēders 43–54 mm, priekšspārni 37–42 mm. Suga ir līdzīga *A. affinis* un *A. juncea*, bet atšķiras ar to, ka tēviņiem uz vēdera 2. posma ir dzeltens ķīļveida zīmējums, bet mātītēm šis zīmējums uz vēdera galu sašaurinās un ir ar melnām līnijām starp dzelteno un brūno krāsu. Krūšu sāni brūni ar diviem lieliem zilgandzelteniem plankumiem (līdzīgi kā *A. juncea*, bet atšķirīgi no *A. affinis*). Plecu svītra īsa abiem dzimumiem. Sejas šuve ar tievu melnu līniju. Mātītēm vēdera augšpusē plankumi nelieli, dzeltēni – līdzīgi kā *A. mixta*, taču garas cerkas (garākas nekā vēdera 9., 10. posma kopējais garums). No citām *Aeshna* sugām (izņemot *A. affinis*) atšķiras ar spārnu dzīslojumu: divas (nevis trīs) šūnu kolonnas anālajā laukumā, trīs (nevis divas) šūnas anālajā trijstūrī, 7–9 (bet ne vairāk) šķērsdzīslas starp mezglu un pterostigmu.

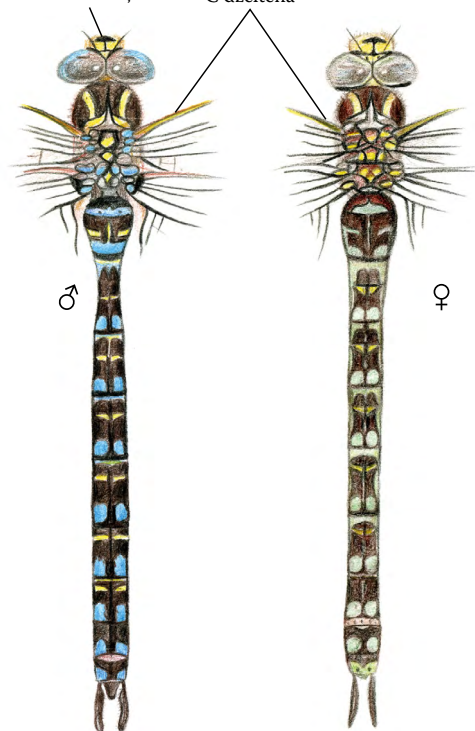
Baltijas dižspāre

Aeshna serrata

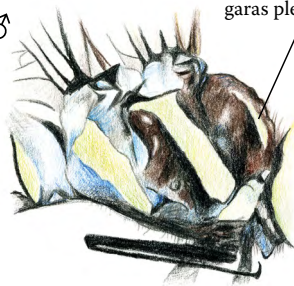
T veida zīmējums
ar tievu kātiņu

C dzeltena

♂

garas plecu svītras

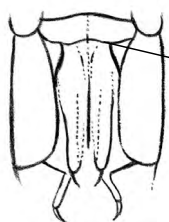
♂ vēdera gals (sānskats)

augšējās cerkas uzliktas,
ar izteiktu zobīņu grupu

♀ dējeklis (no apakšas)

dējekļa plātnes
pakaļējā mala taisna

Noteikšana

Kūrmenis 75–81 mm, vēders 50–62 mm, priekšspārni 48–53 mm. Kopā ar *A. crenata*, *A. juncea* un *A. subarctica* veido līdzīgu sugu grupu. T veida zīmējums uz pieres ar tievu kātiņu. Spārnu priekšējā mala (C dzīsla) dzeltena, pretēji brūnajai dzīslai, kāda ir *A. crenata* un *A. subarctica*. Abiem dzimumiem ir gara plecu svītra. Tēviņa vēdera augšpusē zīmējums – tumši zils ar dzeltenu sīkaku rakstu, mātītēm – dzeltens vai zaļgans. Tēviņam augšējās cerkas stipri uzliktas un gandrīz divreiz garākas par apakšējām un ar sīkiem zobīņiem cerku galu augšpusē. Mātītes atšķiramas pēc cerku un olu dējekļa formas.

Sūnupurvu dižspāre

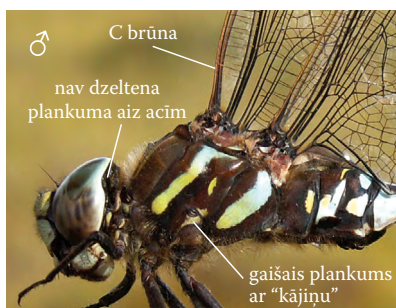
Aeshna subarctica

Foto: Mārtiņš Kalniņš

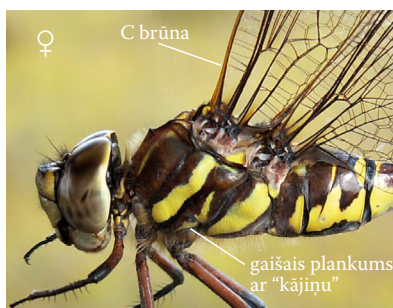

Foto: Mārtiņš Kalniņš

♂

C brūna

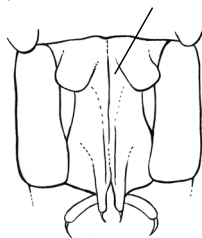
nav dzeltena
plankuma aiz acīmgaišais plankums
ar "kājiņu"

♀

C brūna

gaišais plankums
ar "kājiņu"

Foto: Mārtiņš Kalniņš

♀ dėjeklis
(no apakšas)dėjekļa plātnes pakalējā mala
izteikti ieliekta

Noteikšana

Ķermenis 65–80 mm, vēders 50–59 mm, priekšspārni 40–48 mm. Kopā ar *A. crenata*, *A. juncea* un *A. serrata* veido līdzīgu sugu grupu. T veida zīmējums uz pieres ar resnu kātiņu. Spārnu priekšējā mala (C dzīsla) brūna, pretēji dzeltenajai dzīslai, kāda ir *A. juncea* un *A. serrata*. Tēviņiem ir gara plecu svītra. Mātītēm plecu svītra īsa. Tēviņa vēdera augšpusē zīmējums – zils ar dzeltenu sīkaku rakstu, mātītēm – dzeltens vai zaļgans. Aiz acīm nav maza, dzeltens punkts. Mātītes atšķiramas pēc ceru un olu dėjekļa formas.

Zaļā dižspāre

Aeshna viridis

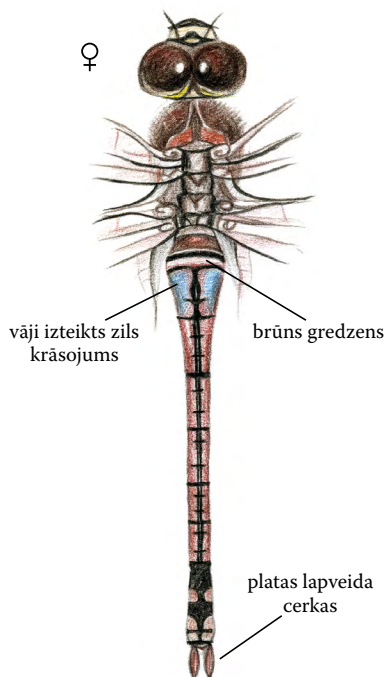
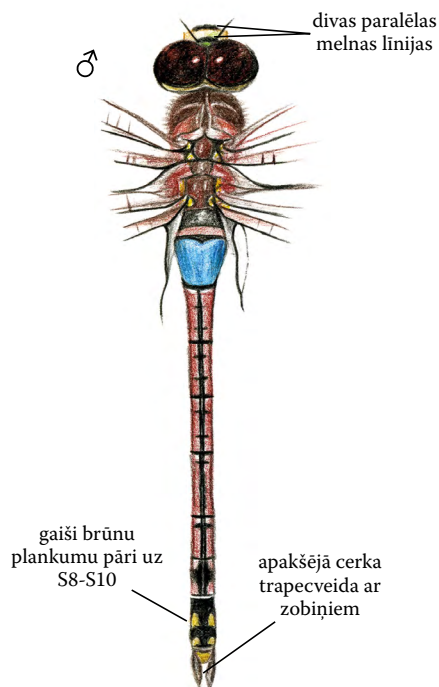
Noteikšana

Ķermenis 65–75 mm, vēders 43–54 mm, priekšspārni 38–45 mm. Tēviņiem vēdera 3.–10. posms ar lieliem, ziliem plankumiem (skatoties no augšas). Mātītēm vēders ar lieliem zaļiem plankumiem. Vienīgā *Aeshna* ģints spāru suga, kam krūšu sāni ir zaļi bez melnām zaļo laukumu sadalošām joslām (zaļi krūšu sāni ir arī *Anax imperator*, bet bez brūnajām joslām plecu daļā). Abiem dzimumiem plecu svītras platas, bet nav ovālas kā *A. cyanea*. Spārni ar dzeltenīgi brūnganu nokrāsu. T veida zīmējums uz pieres ar ļoti tievu kātiņu.

Klejojājdīžspāre

Anax ephippiger

Noteikšana

Ķermenis 61–70 mm, vēders 43–56 mm, priekšspārni 43–48 mm. Ķermeņa pamatkrāsa gaiši brūna, tēviņiem vēdera 2. posms ar lielu zilu plankumu augšpusē. Acis brūnas, uz pieres divas paralēlas melnas līnijas (nav T veida zīmējuma vai rombveida plankuma). Acu apakšējā daļa un krūšu apakša zaļgandzeltēna. Vēdera augšpusē visā vēdera garumā robota melna līnija. Tēviņa augšējās cerkas smailas, apakšējā – trijstūrveida ar daudziem zobīņiem. Mātītēm cerkas platas, lapveida ar smailiem galiem.

Karaliskā dižspāre

Anax imperator

Noteikšana

Ķermenis 66–84 mm, vēders 50–61 mm, priekšspārni 45–52 mm. Krūtis abiem dzimumiem zaļas, bez tumšākām krāsas joslām. Vēdera 1. posms zaļš, bez dzeltena gredzena, pārējie vēdera posmi tēviņiem zili, mātītēm zaļi ar melnu rakstu (jauniem eksemplāriem – brūngani ar tumšāku rakstu). Acis zaļgani zilas, uz pieres rombveida plankums (nav T veida zīmējuma vai divas paralēlas melnas līnijas). Tēviņiem apakšējā cerka kvadrātveida.

Partenopes dižspāre

Anax parthenope

Noteikšana

Ķermenis 68–80 mm, vēders 51–57 mm, priekšspārni 45–51 mm. Krūtis abiem dzimumiem brūnas. Vēdera 1. posms brūns ar dzeltenu gredzenu, 2. un daļēji 3. posms gaiši zili. Pārējie vēdera posmi tēviņiem brūni, mātītēm zilganbrūni ar melnu rakstu. Acis zaļas, uz pieres divas paralēlas melnas līnijas. Tēviņiem apakšējā cerka ļoti īsa, noapaļota.

Agrā dižspāre

Brachytron pratense

Noteikšana

Ķermenis 54–63 mm, vēders 37–46 mm, priekšspārni 34–37 mm. Ķermenis klāts ar bieziem, maziem, bet labi redzamiem matiņiem. Krūšu sānu zīmējums unikāls – zaļš ar divām pilna garuma melnām līnijām, kas zaļo laukumu sadala trīs lielās zaļās joslās. Krūšu plecu svītras tēviņiem ir zaļas un garas, mātītēm īsas un dzeltenas. Vēdera pamatkrāsa melna, ar nelieliem gaišākiem plankumiem uz katra posma. Spārnu pterostigmas ir šauras un garas. Tēviņa apakšējā cerka ir ~1/3 no augšējo cerku garuma.

UPJUSPĀRES (GOMPHIDAE)

Latvijā sastopamās upjuspāres pēc ķermeņu krāsojuma veido divus vizuāli līdzīgus sugu pārus – *Gomphus flavipes* / *Onychogomphus forcipatus* un *Gomphus vulgatissimus* / *Ophiogomphus cecilia*:

- *G. flavipes* un *O. forcipatus* ir ar melnām **savienotām** krūšu svītrām, kas **veido** divus dzeltenus ovālus (skatoties no augšas) – plecu svītras/plankumus;
- *G. vulgatissimus* un *O. cecilia* ir ar melnām **nesavienotām** paralēlām krūšu svītrām, kas **neveido** divus dzeltenus ovālus (skatoties no augšas) – plecu svītras/plankumus.

Pēc krūšu zīmējuma un kāju krāsas upjuspāres ir viegli nosakāma spāru grupa. Tomēr jāņem vērā, ka šīm sugām ar vecumu mainās dzeltenās/zaļās krāsas tonis.

Dzeltenkāju upjuspāre *Gomphus flavipes*

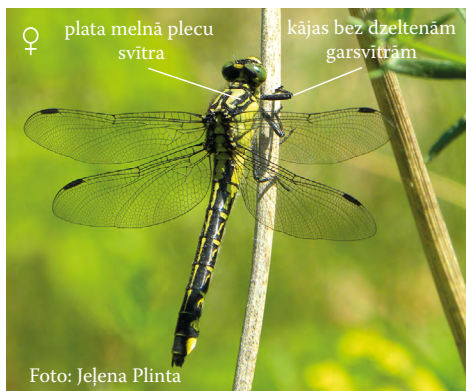

Noteikšana

Ķermenis 50–55 mm, vēders 37–42 mm, priekšspārni 30–35 mm. *G. flavipes* krūšu sāni zaļgandzelteni, bez dažāda platuma un formas melniem plankumiem un līnijām (kā *Onychogomphus forcipatus*). Vēdera posmu dzeltenais gareniskais zīmējums (skatoties no augšas) ir izstieptu līnijveida plankumu veidā visā posmu garumā. Kājas divkrāsainas – melnas ar dzelteniem vai daļēji dzelteniem augšstilbiem.

Melnkāju upjuspāre

Gomphus vulgatissimus

Noteikšana

Ķermenis 40–45 mm, vēders 33–37 mm, priekšspārni 28–33 mm. *G. vulgatissimus* melnā plecu svītra plata (*Ophiogomphus cecilia* – tieva). Vēdera posmu dzeltenais vai zaļais gareniskais zīmējums (skatoties no augšas) nav uz vēdera 8.–10. posma (*O. cecilia* – ir), cerkas melnas. Kājas vienkrāsainas – melnas.

Mazā knaiblspāre

Onychogomphus forcipatus

Noteikšana

Ķermenis 46–50 mm, vēders 31–37 mm, priekšspārni 25–30 mm. Vēdera posmu dzeltenais gareniskais zīmējums (skatoties no augšas) platu plankumu veidā nav visā posmu garumā. *O. forcipatus* krūšu sāni zaļgandzelteni, ar dažāda platuma un formas melniem plankumiem un līnijām. Kājas pārsvarā melnas, tikai augšstilbu pamatnes dzeltenas. Tēviņiem ir trīs lielas knaiblveida cerkas (unikāla pazīme starp visām Latvijas spāru sugām).

Zaļā upjuspāre

Ophiogomphus cecilia

Noteikšana

Ķermenis 50–60 mm, vēders 37–42 mm, priekšspārni 30–36 mm. *O. cecilia* melnā plecu svītra šaura (*Gomphus vulgatissimus* – plata). Vēdera posmu dzeltenais vai zaļais gareniskais zīmējums (skatoties no augšas) ir uz vēdera 8.–10. posma (*G. vulgatissimus* – nav), cerkas gaišas. Kājas izteikti divkrāsainas – melnas ar dzelteniem vai daļēji dzelteniem augšstilbiem.

STRAUTUSPĀRES (CORDULEGASTERIDAE)

No strautuspāru dzimtas Latvijā sastopama tikai viena suga, kas ievērojami atvieglo tās noteikšanu. Abu dzimumu spāres ir lielas (74–85 mm), melnas ar dzeltenām svītrām (gredzeniem) uz vēdera un dzelteniem plankumiem uz ķermeņa. Šāda pazīmju kombinācija – lielums un krāsojums – nav raksturīga nevienai citai Latvijā sastopamajai spāru sugai.

Parastā strautuspāre

Cordulegaster boltonii

Foto: Gatis Vilbrants

Foto: Gatis Vilbrants

Noteikšana

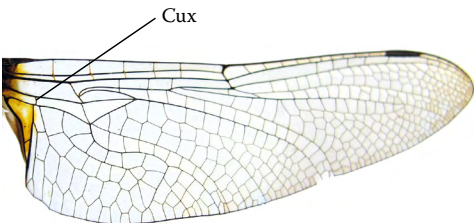
Tēviņu ķermenis 74–80 mm, vēders 52–64 mm, priekšspārni 40–47 mm; mātišu ķermenis 80–85 mm, vēders 57–69 mm, priekšspārni 54–51 mm. Vienīgā spāru suga Latvijā, kuras visa ķermeņa krāsojums ir melns ar dzelteniem plankumiem. Acis zaļas, vidū saskaras tikai vienā punktā. Variācijas krāsojumā līdz šim konstatētas tikai Eiropas dienvidu daļas populācijās.

SMARAGDSPĀRES (CORDULIIDAE)

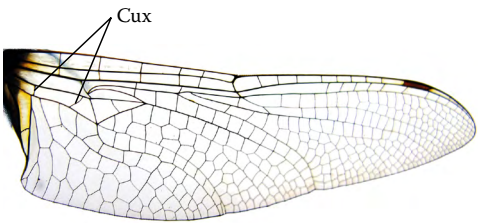
Smaragdspāru ģinšu noteikšanai ir svarīgs sejas vairoga krāsojums un spārnu dzislojums. Lai gan šajā grupā sugu ir maz un to noteikšana ir vienkārša, tomēr praksē *Cordulia* un *Somatochlora* ģinšu spāres nereti tiek jauktas. Sugu noteikšanas pazīmes (sejas un vēdera krāsa, spārnu dzislojums, cerku forma) ir izteiktas un maz mainīgas.

Smaragdspāru Corduliidae ģinšu noteikšana

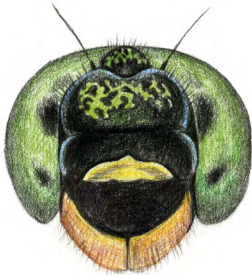
Tumšs plankums pakājspārnu pamatnē	Cux (dzīslas) priekšspārnos	Sejas vairoga krāsa	Ģints/suga
Ir	2	Dzeltens	<i>Epitheca bimaculata</i> brūnganā plankumspāre
Nav	2 (reti 1)	Dzelteni plankumi uz pieres un dzeltena apakšlūpa	<i>Somatochlora</i> smaragdspāres
Nav	1	Dzeltena tikai apakšlūpa	<i>Cordulia aenea</i> agrā smaragdspāre

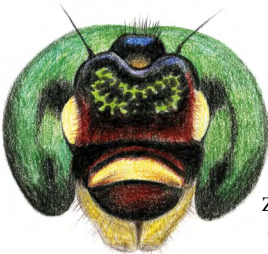
Agrā smaragdspāres *Cordulia aenea* pakājspārns

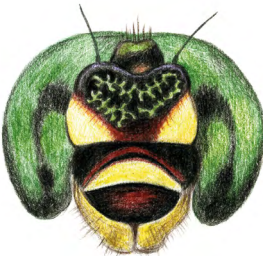
Zaļās smaragdspāres *Somatochlora metallica* pakājspārns

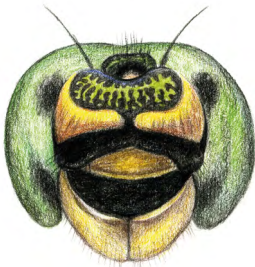
Agrā smaragdspāre
Cordulia aenea

Ziemeļu smaragdspāre
Somatochlora arctica

Plankumainā
smaragdspāre
*Somatochlora
flavomaculata*

Zaļā smaragdspāre
*Somatochlora
metallica*

Agrā smaragdspāre

Cordulia aenea

Foto: Ruslans Matrozis

Foto: Māris Pukītis

Noteikšana

Ķermenis 47–55 mm, vēders 30–39 mm, priekšspārni 29–35 mm. Ķermeņa pamatkrāsa ir tumši zaļa ar bronzas spīdumu. Krūšu daļa atšķirībā no *Somatochlora* ģints spārēm ir ar bieziem, dzeltenbrūniem matiņiem, uz pieres nav dzeltenu plankumu. Tēviņiem ir četras gandrīz vienāda lieluma cerkas (*Somatochlora* ģints spārēm – trīs). Mātītēm nav uz āru (apakšu) izstieptas ģenitālās plātnītes kā *Somatochlora* ģints spārēm.

Brūnganā plankumspāre

Epitheca bimaculata

Foto: Mārtiņš Kalniņš

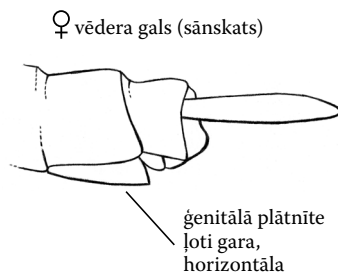
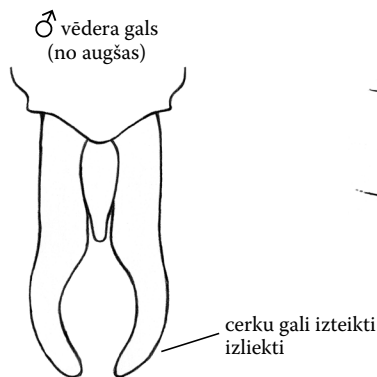
Foto: Aija Stašula

Noteikšana

Ķermenis 55–65 mm, vēders 37–43 mm, priekšspārni 36–44 mm. Ķermeņa pamatkrāsa gaiši brūna ar tumši brūnu līdz melnu zīmējumu (vizuāli līdzīga *Libellula quadrimaculata* vai jaunai *L. fulva*). Pakalējo spārņu pamatne ar lielu brūnu plankumu. Abu spārņu priekšējā daļa ar izteiktu dzeltenu, taču caurspīdīgu tonējumu. Spārņu mezgli un spārņu gali bez tumšiem plankumiem.

Ziemeļu smaragdspāre

Somatochlora arctica

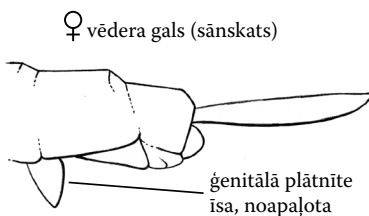
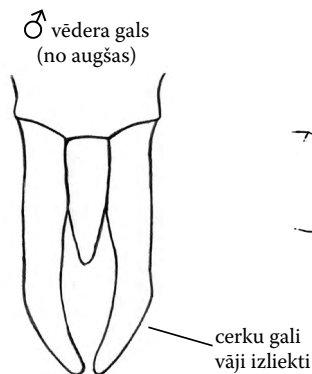

Noteikšana

Ķermenis 45–51 mm, vēders 30–37 mm, priekšspārni 28–35 mm. Ķermeņa pamatkrāsa ir tumši zaļa ar metālisku spīdumu. Tēviņu augšējās cerkas izliektas un veido ieapaļu laukumu starp tām. Mātītēm ģenitālā plātnīte visā vēdera 9. posma garumā, tikai nedaudz izvirzīta uz leju. Mātītēm vēdera 3. posma augšpusē divi dzeltenie plankumi, pārējie vēdera posmi bez dzelteniem plankumiem uz sāniem.

Plankumainā smaragdspāre

Somatochlora flavomaculata

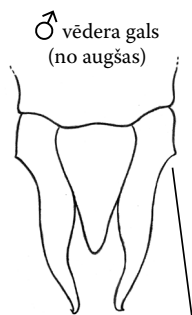
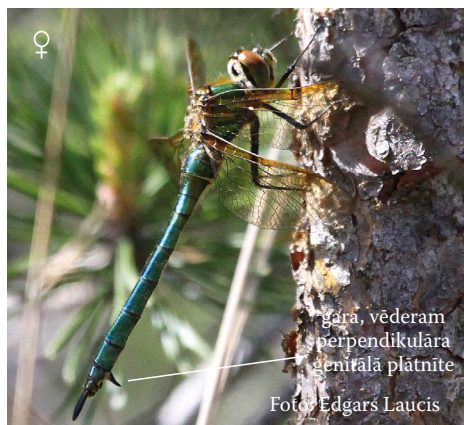

Noteikšana

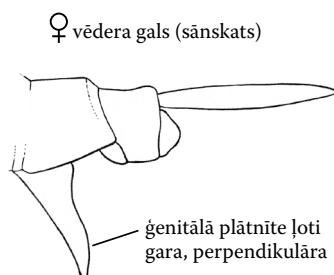
Ķermenis 45–54 mm, vēders 34–43 mm, priekšspārni 32–39 mm. Ķermeņa pamatkrāsa ir tumši zaļa ar metālisku spīdumu. Vēdera posmi ar dzelteniem plankumiem uz sāniem (vecākiem tēviņiem mazāk izteikti). Tēviņu augšējās cerkas relatīvi taisnas, to gali vāji saliekti uz iekšu, to ārmalā tuvāk pamatnei nav asa izciļņa (kā *S. metallica*). Mātītēm ģenitālā plātnīte īsāka par vēdera 9. posmu, izvirzīta uz leju.

Zaļā smaragdspāre

Somatochlora metallica

cerkas S veidā izliektas, ar asu stūri

Noteikšana

Ķermenis 50–55 mm, vēders 37–44 mm, priekšspārni 34–38 mm. Ķermeņa pamatkrāsa ir tumši zaļa ar metālisku spīdumu. Vēdera posmi bez lieliem dzelteniem plankumiem sānos. Tēviņu augšējās cerkas izlocītas, to gali vāji saliekti uz iekšu, cerku ārmalā tuvāk pamatnei ir ass izcilnis (*S. flavomaculata* nav). Mātītēm ģenitālā plātnīte vismaz vēdera 9. posma garumā, perpendikulāra vēderam.

PLAKANSPĀRES (LIBELLULIDAE)

Plakanspāru dzimtas spāres ir otra sugām daudzveidīgākā Latvijas spāru grupa. Plakanspāru ģinšu noteikšana balstās pamatā uz pakaļspārnu pamatnes krāsojumu un pirmsmezglā dzīslu (Ax) skaitu priekšspārnos. Ģintis ir labi atšķiramas arī pēc kopējās ķermeņa formas (uzbūves) un lieluma, taču atsevišķas pazīmes nedaudz pārklājas. Lielākai daļai plakanspāru dzimtas spāru ir atšķirīgs tēviņu un mātiņu krāsojums, turklāt atkarībā no vecuma tas mainās.

Plakanspāru Libellulidae ģinšu noteikšana

Plankums pakaļspārnu pamatnē	Priekšspārnos Ax (dzīslas)	Ģintis
Tumšs (melns, brūns)	7–9	<i>Leucorrhinia</i> purvuspāres
Tumšs (melns, brūns)	12–20	<i>Libellula</i> platspāres
Gaišs (dzeltens)	10–11	<i>Crocothemis</i> sarkanspāres
Nav	11–17	<i>Orthetrum</i> ezerspāres
Nav vai gaišs (dzeltens)	7–9	<i>Sympetrum</i> klajuspāres

Resnvēdera purvuspāre *Leucorrhinia caudalis*, nobriedis, pamatkrāsu ieguvis eksemplārs.

Melnā klajuspāre *Sympetrum danae*, jauns eksemplārs (ļoti veci eksemplāri var būt melnā krāsā).

Plankumainā platspāre *Libellula quadrimaculata*, nobriedis, pamatkrāsu ieguvis eksemplārs.

Lielā ezerspāre *Orthetrum cancellatum*, vecs eksemplārs, gandrīz pilnībā zaudējis zilgano apsarmi.

Platā sarkanspāre *Crocothemis erythraea* ir vienīgā šīs ģints suga, kuru potenciāli ir iespējams konstatēt Latvijā, un pēc ķermeņa formas un krāsojuma tā labi atšķirama no citām plakanspāru dzimtas sugām.

Purvuspāres *Leucorrhinia* ir ģints, kur atsevišķas sugas vai to eksemplāri ir viegli atšķiramas no citām sugām pēc ķermeņa krāsojuma, taču dažu sugu eksemplāru drošai noteikšanai ir jāizmanto ģenitāliju forma (noteikšanai pietiekošus attēlus var iegūt arī ar mobilajā telefonā iebūvētu kameru, eksemplāru turot rokās):

- slaidajai purvuspārei *L. rubicunda* pēc vēdera mugurpuses zīmējuma droši nevar atšķirt mātītes no spilgtās purvuspāres *L. pectoralis* mātītēm;
- slaidajai purvuspārei *L. rubicunda* pēc vēdera mugurpuses zīmējuma droši nevar atšķirt tēviņus no mazās purvuspāres *L. dubia* tēviņiem.

Līdzīgo *Leucorrhinia* sugu grupu noteikšana

Ja apgalvojums sakrīt, jāsalīdzina sugas apraksts. Ja apgalvojums nesakrīt, jādodas uz nākamo apgalvojumu.

1	Cerkas baltas. Nobriedušiem eksemplāriem vēdera pamatne ar zilganu apsarmi. Jauniem eksemplāriem uz vēdera 7. posma nav dzeltena zīmējuma vai tas ir tikai tievas līnijas veidā. Nekad nav sarkanu plankumu uz krūtīm vai vēdera.	<i>Leucorrhinia albifrons</i> <i>Leucorrhinia caudalis</i>
2	Cerkas melnas. Dzeltenais plankums uz vēdera 7. posma spilgtāk dzeltens nekā uz 4.–6. posma.	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>
3	Cerkas melnas. Dzeltenais plankums uz vēdera 7. posma tikpat dzeltens kā uz 4.–6. posma vai sarkans.	<i>Leucorrhinia dubia</i> <i>Leucorrhinia rubicunda</i>

Mazās purvuspāres *Leucorrhinia dubia* tēviņa sekundārie dzimumorgāni.

Slaidās purvuspāres *Leucorrhinia rubicunda* tēviņa sekundārie dzimumorgāni.

Platspāru *Libellula* ģinti Latvijā pārstāv trīs sugas, kas labi atšķiramas viena no otras. Taču nereti mainīgā platspāre *Libellula fulva* tiek jaukta ar ezerspārēm *Orthetrum* un otrādi. Taču šīs kļūdas rodas, pavirši apskatot eksemplārus, kuriem ir izveidojusies zilganā apsarme, taču nepievēršot uzmanību pakalšpārnu pamatnes krāsojumam.

Ezerspāru *Orthetrum* ģinti Latvijā pārstāv divas konstatētas un divas potenciāli iespējamās sugas. Tā kā šīs sugas veido savstarpēji līdzīgus sugu pārus un krāsojums mainās atkarībā no eksemplāra vecuma, tad noteikšanai ir jāizmanto iespējami vairāk pazīmju.

Līdzīgo *Orthetrum* sugu grupu noteikšana

Ja apgalvojums sakrīt, jāsalīdzina sugas apraksts. Ja apgalvojums nesakrīt, jādodas uz nākamo apgalvojumu.

1	Pterostigma melna (tumši brūna). Kamēr nav zilganās apsarmes, vēders (no augšpusēs) ar divām šaurām, melnām, gareniskām līnijām. Kad zilganā apsarme ir, vēdera pēdējā trešdaļa melna. Krūtis vienmēr bez zilganās apsarmes.	<i>Orthetrum albistylum</i> <i>Orthetrum cancellatum</i>
2	Pterostigma dzeltena vai gaiši brūna. Kamēr nav zilganās apsarmes, vēders (no augšpusēs) brūns, bez šaurām, melnām, gareniskām līnijām vai ar melnu U veida zīmējumu, kas ir līdz vēdera malām. Kad zilganā apsarme ir, tā klāj visu vēderu un reizēm arī krūtis.	<i>Orthetrum brunneum</i> <i>Orthetrum coerulescens</i>

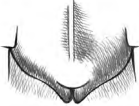
Klajumspāres *Sympetrum* ir viena no salīdzinoši grūtāk nosakāmajām spāru grupām. Latvijā ir sastopamas vai iespējamās deviņas šīs ģints sugas. Atsevišķas sugas vai to eksemplāri ir viegli atšķiramas no citām sugām pēc spārnu vai ķermeņa krāsojuma, taču dažu sugu eksemplāru drošai noteikšanai ir jāizmanto ģenitāliju forma (noteikšanai pietiekošus attēlus var iegūt arī ar mobilaļā telefonā iebūvētu kameru, eksemplāru turot rokās).

Līdzīgo *Sympetrum* sugu grupu noteikšana

Ja apgalvojums sakrīt, jāsalīdzina sugas apraksts. Ja apgalvojums nesakrīt, jādodas uz nākamo apgalvojumu.

1	Spārni ar platu, brūnu joslu starp mezglu un pterostigmu.	<i>Sympetrum pedemontanum</i>
2	Spārni bez platas, brūnas joslas starp mezglu un pterostigmu. Kāju stilbi un augšstilbi melni, bez dzeltenām, gareniskām svītrām.	<i>Sympetrum danae</i> <i>Sympetrum depressiusculum</i> <i>Sympetrum sanguineum</i>
3	Spārni bez platas, brūnas joslas starp mezglu un pterostigmu. Kāju stilbi un augšstilbi melni ar dzeltenām, gareniskām svītrām. Pakaļspārnu pamatnē ir lielāks vai mazāks izteikts dzeltens plankums.	<i>Sympetrum flaveolum</i> <i>Sympetrum fonscolombii</i>
4	Spārni bez platas, brūnas joslas starp mezglu un pterostigmu. Kāju stilbi un augšstilbi melni ar dzeltenām, gareniskām svītrām. Pakaļspārnu pamatnē nav dzeltena plankuma.	<i>Sympetrum meridionale</i> <i>Sympetrum striolatum</i> <i>Sympetrum vulgatum</i>

Klajumspāru *Sympetrum* tēviņu un mātišu dzimumorgāni

♀ ģenitālā plātnīte (no apakšas)	♂ sekundārie dzimumorgāni
	
<i>Sympetrum sanguineum</i>	
	
<i>Sympetrum depressiusculum</i>	
	
<i>Sympetrum pedemontanum</i>	
	
<i>Sympetrum flaveolum</i>	
	
<i>Sympetrum fonscolombii</i>	

♀ ģenitālā plātnīte		♂ sekundārie dzimumorgāni
(sānskats)	(no apakšas)	
		
<i>Sympetrum danae</i>		
		
<i>Sympetrum striolatum</i>		
		
<i>Sympetrum vulgatum</i>		
		
<i>Sympetrum meridionale</i>		

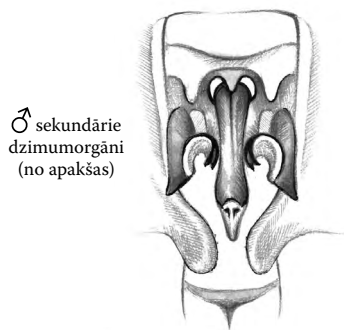
Platā sarkanspāre

Crocothemis erythraea

Noteikšana

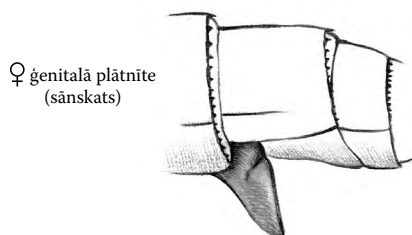
Ķermenis 36–45 mm, vēders 18–33 mm, priekšspārni 23–33 mm. No Latvijā sastopamajām un potenciālajām sugām vienīgā, kuras ķermeņa (galva, krūtis, vēders, kājas) krāsa tēviņiem ir sarkana, bet mātītēm gaiši brūna ar gaišu plecu svītru un gaišu, garenisku svītru starp spārnēm. Abiem dzimumiem uz priekšējo spārnu pamatnēm neliels, uz pakalējo spārnu pamatnēm lielāks dzintarkrāsas plankums. Kājas bez melna krāsojuma.

♂ sekundārie dzimumorgāni (no apakšas)

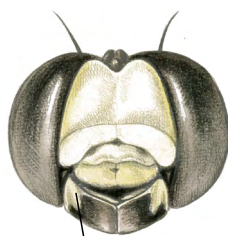
♂ sekundārie dzimumorgāni (sānskats)

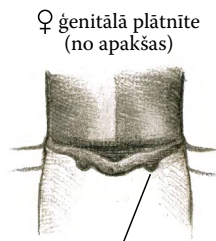
♀ ģenitālā plātnīte (sānskats)

Raibgalvas purvuspāre

Leucorrhinia albifrons

galva ar baltiem plankumiem uz apakšlūpas

♀ ģenitālā plātnīte (no apakšas)

gandrīz nemanāmi izaugumi

♂ sekundārie dzimumorgāni (sānskats)

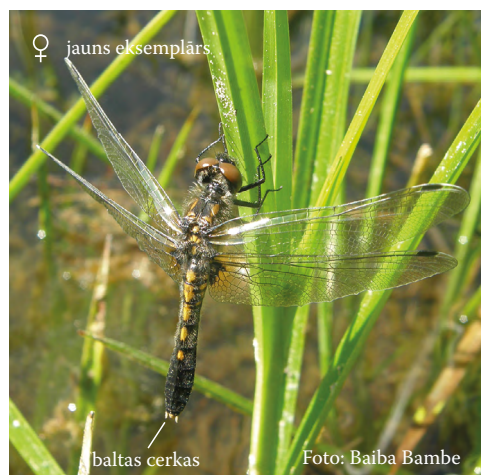
ģenitālais āķis gandrīz paralēls vēderam

Noteikšana

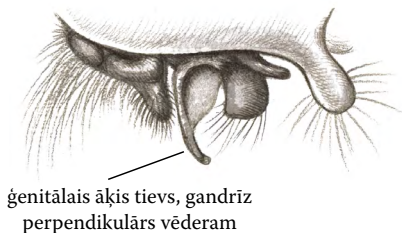
Ķermenis 33–39 mm, vēders 22–27 mm, priekšspārni 23–28 mm. No citām *Leucorrhinia* ģints spārēm (izņemot *L. caudalis*) atšķiras ar melnu ķermeni, uz kura nav sarkanīgu plankumu, bet dzeltenīgie plankumi mazi (šauri) un redzami tikai mātītēm vai jauniem tēviņiem uz vēdera 2.–6. posma un krūtīm. Uz 7. posma plankuma nav vai tas ir kā tieva svītra. Cerkas abiem dzimumiem baltas, nobriedušiem eksemplāriem, īpaši tēviņiem veidojas gaiši pelēka apsarme. No *L. caudalis* atšķiras ar to, ka vēders 7.–8. posmā nav izteikti platāks, kā pārējos posmos, ar tumšu pterostigmu, kā arī ar tēviņu un mātīšu dzimumorgānu formu.

Resnvēdera purvuspāre

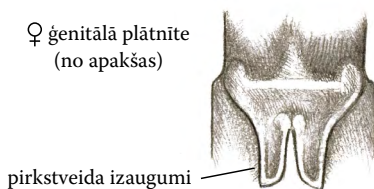
Leucorrhinia caudalis

♂ sekundārie dzimumorgāni (sānskats)

♀ ģenitālā plātnīte (no apakšas)

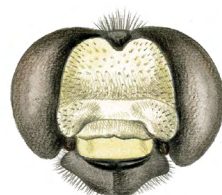

Noteikšana

Ķermenis 33–39 mm, vēders 22–27 mm, priekšspārni 23–28 mm. No citām *Leucorrhinia* ģints spārēm (izņemot *L. albifrons*) atšķiras ar melnu ķermeni, uz kura nav sarkanīgu plankumu, bet dzeltenīgie plankumi mazi un redzami tikai mātītēm vai jauniem tēviņiem uz vēdera 2.–7. posma un krūtīm. Cerkas abiem dzimumiem baltas, nobriedušiem eksemplāriem, īpaši tēviņiem, veidojas gaiši pelēka apsarme. No *L. albifrons* atšķiras ar to, ka vēders 7.–8. posmā ir izteikti platāks nekā pārējās posmos, ar gaišu pterostigmu, kā arī ar tēviņu un mātīšu dzimumorgānu formu.

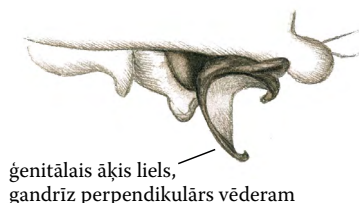
Mazā purvuspāre

Leucorrhinia dubia

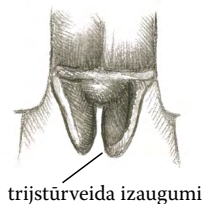

galva ar ģintij raksturīgu
baltu sejas daļu

♂ sekundārie dzimumorgāni (sānskatš)

♀ ģenitālā plātnīte (no apakšas)

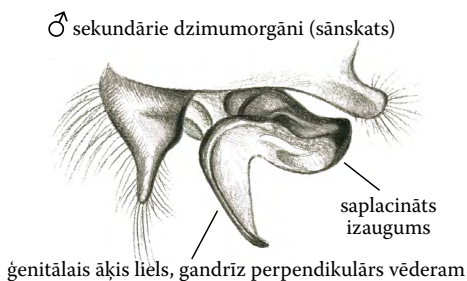

Noteikšana

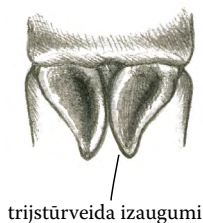
Ķermenis 31–36 mm, vēders 21–27 mm, priekšspārni 23–28 mm. Cerkas melnas (tāpat kā *L. pectoralis* un *L. rubicunda*). Ķermeņa pamatkrāsa melna ar dzelteniem līdz sarkanīgiem maziem (atšķirībā no *L. pectoralis*) plankumiem. Suga ļoti līdzīga mazākiem *L. rubicunda* eksemplāriem, īpaši tēviņiem, un droši atšķirama tikai pēc dzimumorgāniem.

Spilgtā purvuspāre

Leucorrhinia pectoralis

♀ ģenitālā plātnīte (no apakšas)

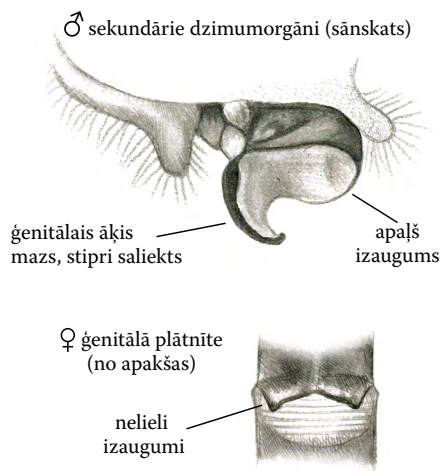
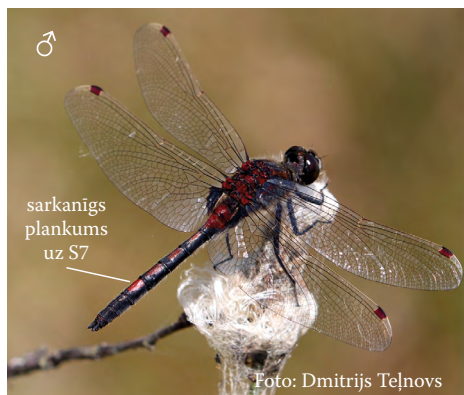
Noteikšana

Ķermenis 32–39 mm, vēders 23–27 mm, priekšspārni 30–33 mm. Cerkas melnas (tāpat kā *L. dubia* un *L. rubicunda*). Ķermeņa pamatkrāsa melna ar lieliem (atšķirībā no *L. dubia*) dzelteniem līdz sarkanīgiem plankumiem. Dažkārt mātītes var būt ļoti līdzīgas *L. rubicunda* mātītēm un droši atšķiramas tikai pēc dzimumorgāniem. Dzeltenais plankums uz vēdera 7. posma liels un ļoti kontrastējošs, īpaši vecākiem tēviņiem (mātītēm gaišāks nekā pārējie plankumi).

Slaidā purvuspāre

Leucorrhinia rubicunda

Noteikšana

Ķermenis 31–38 mm, vēders 23–28 mm, priekšspārni 27–31 mm. Cerkas melnas (tāpat kā *L. dubia* un *L. pectoralis*). Ķermeņa pamatkrāsa melna ar relatīvi lieliem (bet ne visiem eksemplāriem) dzelteniem līdz sarkanīgiem plankumiem. Suga ļoti līdzīga *L. dubia*, īpaši tēviņiem, un droši atšķirama tikai pēc tēviņu un mātišu dzimumorgāniem. Spārnu pterostigma sarkanbrūna. Dažkārt mātītes var būt ļoti līdzīgas *L. pectoralis* mātītēm un droši atšķiramas tikai pēc dzimumorgāniem.

Plakanā platspāre

Libellula depressa

Noteikšana

Ķermenis 39–48 mm, vēders 22–31 mm, priekšspārni 32–38 mm. Ķermeņa pamatkrāsa jauniem eksemplāriem dzeltenbrūna, nobriedušiem tēviņiem vēders ar zilganpelēku apsarmi, bet nobriedušām mātītēm – zaļganbrūns. No citām *Libellula* ģints spārēm atšķiras ar ļoti platu un saplacinātu vēderu un gaiši pelēkām platām plecu svītrām un platiem, tumši brūniem plankumiem uz priekšspārnu pamatnēm.

Mainīgā platspāre

Libellula fulva

Noteikšana

Ķermenis 42–45 mm, vēders 25–29 mm, priekšspārni 32–38 mm. Ķermeņa pamatkrāsa jauniem eksemplāriem oranža, nobriedušiem tēviņiem vēders ar zilganpelēku apsarmi. No citām *Libellula* ģints spārēm atšķiras ar to, ka uz vēdera sāniem nav dzeltenu plankumu, tēviņiem ir zilganpelēkas acis, bet mātītēm vēdera augšpuse dzeltenbrūna ar melniem plankumiem, kas kopā veido garenisku melnu joslu-liniju gandrīz visā vēdera garumā.

Plankumainā platspāre

Libellula quadrimaculata

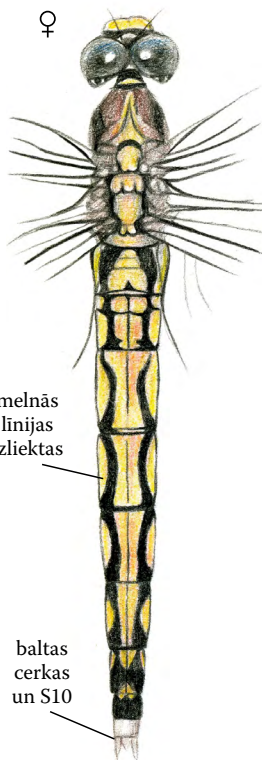
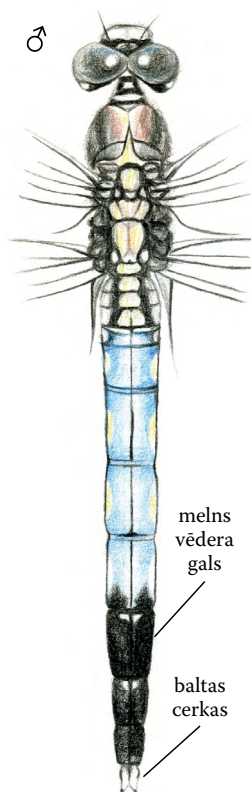

Noteikšana

Ķermenis 40–48 mm, vēders 27–32 mm, priekšspārni 32–40 mm. Ķermeņa pamatkrāsa jauniem eksemplāriem brūngani oranža, nobrieduši eksemplāri pamazām kļūst arvien tumšāki. No citām *Libellula* ģints spārēm atšķiras ar to, ka uz abu spārņu mezgliem (spārņu vidusdaļā) ir tumši plankumi. Plankumu forma un lielums variē.

Baltvēdera ezerspāre

Orthetrum albistylum

meln
vēdera
gals

baltas
cerkas

melnās
linijas
izliektas

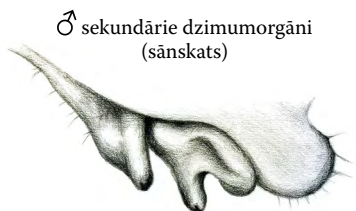
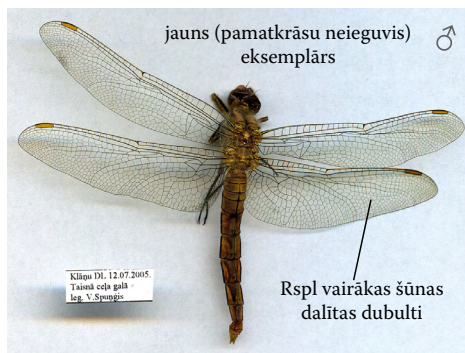
baltas
cerkas
un S10

Noteikšana

Ķermenis 45–50 mm, vēders 30–37 mm, priekšspārni 33–38 mm. Ķermeņa pamatkrāsa jauniem eksemplāriem un mātītēm dzeltenbrūna ar melnu rakstu. Nobriedušie tēviņi iegūst zilganpelēku apsarmi uz vēdera, bet mātītes kļūst tumšākas. No citām *Orthetrum* ģints spārēm atšķiras ar baltām cercām (gan tēviņiem, gan mātītēm), taču ļoti retos gadījumos tēviņiem var būt arī melnas cerkas. Mātītēm arī vēdera 10. posms ir balts. Nobriedušiem tēviņiem vēdera 7.–10. posms melns, bez apsarmes. Gareniskās melnās svītras uz vēdera katra posma izteikti izliektas. Pterostigma melna.

Brūnā ezerspāre

Orthetrum brunneum

Noteikšana

Ķermenis 41–49 mm, vēders 25–32 mm, priekšspārni 33–37 mm. Ķermeņa pamatkrāsa jauniem eksemplāriem un mātītēm dzeltenbrūna. Nobriedušie tēviņi iegūst zilganpelēku apsarmi uz visa ķermeņa, bet mātītes kļūst nedaudz tumšākas. No *O. coerulescens* droši atšķirama pēc spārnu dzislojuma un ģenitālijām. Nav gaišu plecu svītru, kas ir *O. coerulescens* (arī *O. coerulescens* tēviņi var būt ar zilganpelēku apsarmi uz visa ķermeņa, kas nosedz gaišās plecu svītras – galvenokārt areāla D daļā). Pterostigma gaiši brūna.

Lielā ezerspāre

Orthetrum cancellatum

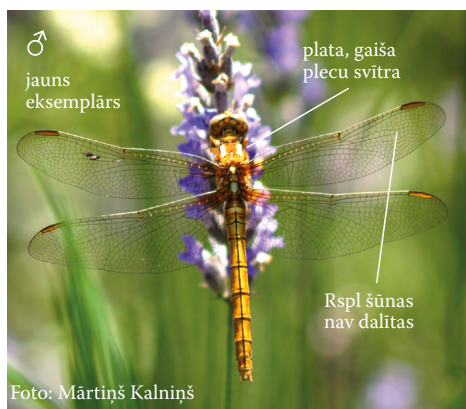
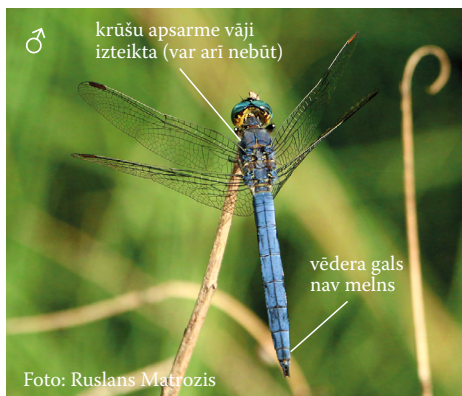

Noteikšana

Ķermenis 44–50 mm, vēders 29–35 mm, priekšspārni 35–41 mm. Ķermeņa pamatkrāsa jauniem eksemplāriem un mātītēm dzeltenbrūna. Nobriedušie tēviņi iegūst zilganpelēku apšarmi uz vēdera. No citām *Orthetrum* sugām atšķiras ar melnām cercām un gandrīz taisnām, gareniskām melnām svītrām uz vēdera un bez gaišākām plecu svītrām. Nobriedušiem tēviņiem zilganpelēkā apšarme veidojas tikai uz vēdera 3.–7. posma. Pterostigma melna.

Mazā ezerspāre

Orthetrum coerulescens

Noteikšana

Ķermenis 36–45 mm, vēders 23–38 mm, priekšspārni 28–33 mm. Ķermeņa pamatkrāsa jauniem eksemplāriem un mātītēm dzeltenbrūna ar gaišām plecu svītrām. Nobriedušie tēviņi iegūst zilganpelēku apsarmi uz visa vēdera, dažkārt arī uz visa ķermeņa (galvenokārt areāla D daļā), kas nosedz gaišās plecu svītras. No *O. brunneum* droši atšķirama tikai pēc spārnu dzīslojuma un ģenitālijām. Pterostigma gaiši brūna.

Melnā klajumspāre

Sympetrum danae

Noteikšana

Ķermenis 29–34 mm, vēders 18–26 mm, priekšspārni 20–30 mm. Viena no četrām *Sympetrum* ģints spārēm, kuru kājas ir vienkrāsainas – melnas. No citām šīs (melnu kāju) grupas atšķiras ar platu, melnu joslu ar tajā ieslēgtiem dzelteniem plankumiem uz krūšu sāniem. Jaunie eksemplāri dzelteni ar melnu vēdera apakšpusi, bet nobriestot melnās krāsas daudzums palielinās. Veci eksemplāri ir gandrīz pilnīgi melni. Pterostigma melna.

Plankumainā klajumspāre

Sympetrum depressiusculum

Noteikšana

Ķermenis 29–34 mm, vēders 20–24 mm, priekšspārni 24–28 mm. Viena no četrām *Sympetrum* ģints spārēm, kuru kājas ir vienkrāsainas – melnas. Krūšu sāni tāpat kā *S. sanguineum* bez platas, melnas joslas. No *S. sanguineum* atšķiras ar trijstūrveida melnu punktu pāriem uz vēdera 4.–7. posma sāniem. Tēviņiem vēders oranžīgs ar dzeltenīgākiem sāniem, mātītēm – dzeltenbrūns. Relatīvi liela un gaiša pterostigma. Zem Rspl 5–7 šūnu rindas.

Dzeltenā klajumspāre

Sympetrum flaveolum

Foto: Aina Karavaičuka

Foto: Ieva Pauņa

Foto: Edgars Laucis

Foto: Gatis Vilbrants

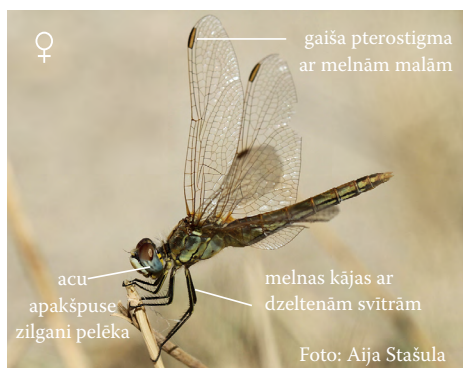
Noteikšana

Ķermenis 32–37 mm, vēders 19–27 mm, priekšspārni 23–32 mm. Viena no piecām *Sympetrum* ģints spārēm, kuru kājas ir divkrāsainas – melnas ar dzeltenām gareniskām līnijām. No citām šīs (divkrāsainu kāju) grupas spārēm atšķiras ar lielu (~1/3 daļa spārņa) dzeltenu plankumu uz pakaļspārņu pamatnes un bieži arī uz priekšspārņu pamatnes. Mātītēm dažkārt spārņa dzeltenais plankums var būt reducēts. Tēviņiem vēders sarkans, mātītēm – dzeltenbrūns. Pterostigma gaiša vai sarkanbrūna.

Sarkandzīslu klajumspāre

Sympetrum fonscolombii

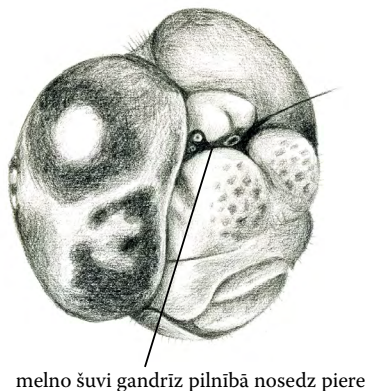

Noteikšana

Ķermenis 33–40 mm, vēders 22–29 mm, priekšspārni 26–31 mm. Viena no piecām *Sympetrum* ģints spārēm, kuru kājas ir divkrāsainas – melnas ar dzeltenām gareniskām līnijām. No citām šīs (divkrāsainu kāju) grupas spārēm atšķiras ar nelielu dzeltenu plankumu uz pakalspārnu pamatnes, sarkanām (tēviņiem) un dzeltenām (mātītēm) spārnu priekšējām dzīslām un divkrāsainām (apakšpusē zilpelēkām) acīm. Tēviņiem vēders un piere sarkani, mātītēm – dzeltenbrūni. Drošai sugas noteikšanai jāizmanto arī ģenitāliju forma. Pterostigma gaiša, ar melnām malām.

Dienvidu klajumspāre

Sympetrum meridionale

melno šuvi gandrīz pilnībā nosedz pierē

Noteikšana

Ķermenis 35–40 mm, vēders 22–28 mm, priekšspārni 25–30 mm. Viena no piecām *Sympetrum* ģints spārēm, kuru kājas ir divkrāsainas – melnas ar dzeltenām gareniskām līnijām. No citām šīs (divkrāsainu kāju) grupas spārēm atšķiras ar vienmērīgi tievām melnām līnijām gar šuvēm uz krūšu sāniem. Tēviņiem vēders sarkans, parasti bez melniem punktiem, mātītēm – dzeltenbrūns. Kājas pārsvarā dzeltenas, bet ne visiem eksemplāriem. Pterostigma sarkanbrūna ar melnām malām. Drošai sugas noteikšanai jāizmanto arī galvas krāsojuma (melns plankums uz pieres) un ģenitāliju forma.

Joslu klajumspāre

Sympetrum pedemontanum

Noteikšana

Ķermenis 28–35 mm, vēders 18–24 mm, priekšspārni 21–28 mm. Viena no četrām *Sympetrum* ģints spārēm, kuru kājas ir vienkrāsainas – melnas. No citām Latvijā sastopamajām *Sympetrum* ģints sugām atšķiras ar platu brūnu joslu uz spārniem pie pterostigmas. Krūtis vienkrāsaini brūnas, vēders tēviņiem sarkans, mātītēm gaiši brūns. Tēviņiem pterostigmas sarkanas, mātītēm gaiši brūnas vai krēmkrāsas.

Sarkanā klajumspāre

Sympetrum sanguineum

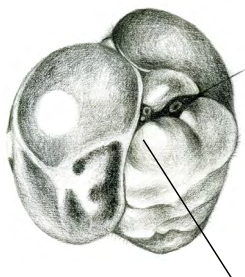

Noteikšana

Ķermenis 34–39 mm, vēders 20–26 mm, priekšspārni 23–31 mm. Viena no četrām *Sympetrum* ģints spārēm, kuru kājas ir vienkāršainas – melnas. Krūšu sāni tāpat kā *S. depressiusculum* bez platas melnas joslas. No *S. depressiusculum* atšķiras ar to, ka uz vēdera 4.–7. posma sāniem nav trijstūrveida melnu punktu pāru. Tēviņiem vēders sarkans, mātītēm – dzeltenbrūns. Uz pakaļspārnu pamatnes neliels, bet izteikts dzeltens plankums. Pterostigma tumša. Zem Rspl 4–5 šūnu rindas.

Lielā klajumspāre

Sympetrum striolatum

melns šuves pieres sānos nav

Noteikšana

Ķermenis 35–44 mm, vēders 20–30 mm, priekšspārni 24–30 mm. Viena no piecām *Sympetrum* ģints spārēm, kuru kājas ir divkrāsainas – melnas ar dzeltenām gareniskām līnijām. No citām šīs (divkrāsainu kāju) grupas spārēm atšķiras ar koši dzelteniem plankumiem uz krūšu sāniem (krūšu lejasdaļā). Tēviņiem vēders sarkans, mātītēm – dzeltenbrūns. Drošai sugas noteikšanai jāizmanto arī galvas krāsojuma (melns plankums uz pieres) un ģenitāliju forma. Pterostigma tumša.

Parastā klajumspāre

Sympetrum vulgatum

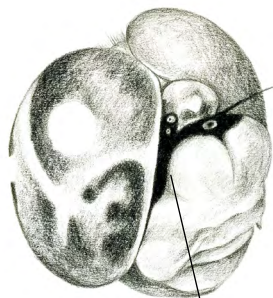
Foto: Ruslans Matrozis

Foto: Ruslans Matrozis

Foto: Jeļena Plinta

melnā šuve pieres sānos ir

Noteikšana

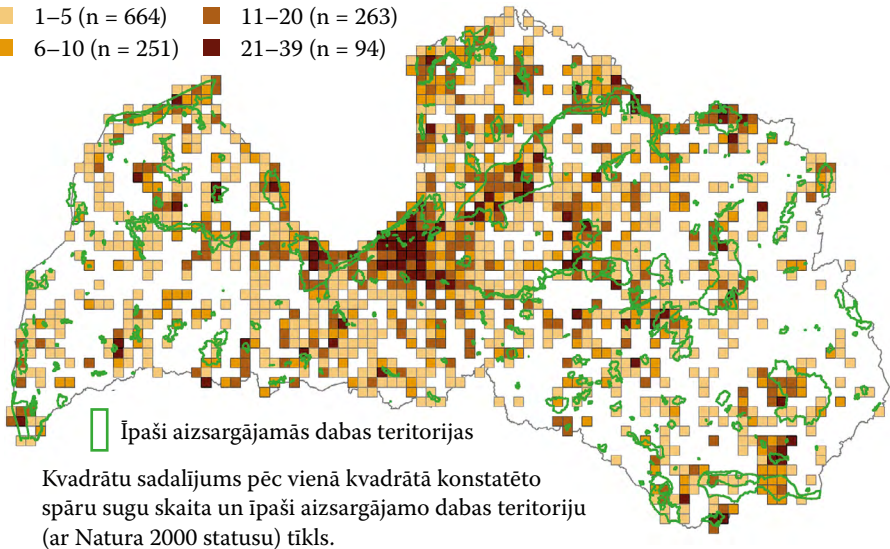
Ķermenis 35–40 mm, vēders 23–28 mm, priekšspārni 24–29 mm. Viena no piecām *Sympetrum* ģints spārēm, kuru kājas ir divkrāsainas – melnas ar dzeltenām gareniskām līnijām. No citām šīs (divkrāsainu kāju) grupas spārēm atšķiras ar vienkrāsaini brūniem krūšu sāniem. Tēviņiem vēders sarkans, parasti bez melniem punktiem, mātītēm – dzeltenbrūns. Drošai sugas noteikšanai jāizmanto arī galvas krāsojuma (melns plankums uz pieres) un ģenitāliju forma.

Izkrāso Latviju!

2017. gadā izdotajā grāmatā “Spāres (Odonata) Latvijā. Pētījumu vēsture, bibliogrāfija un izplatība no 18. gadsimta līdz 2016. gadam”^{*} publicētas divas kartes, kas parāda vietas Latvijā, kur datu par spārēm ir maz vai nav vispār. Izvēlies savu teritoriju, kvadrātu, pagastu vai novadu, reģistrē tur novērotās spāres www.dabasdati.lv, lai nākamajās kartēs Latvija būtu vēl košāka un labāk iepazīta!

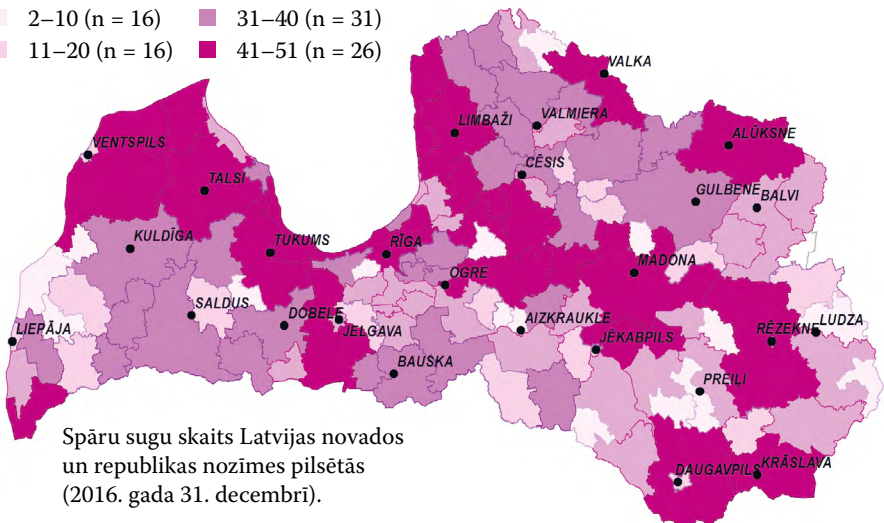
Sugu skaits

1–5 (n = 664)	11–20 (n = 263)
6–10 (n = 251)	21–39 (n = 94)

Sugu skaits

2–10 (n = 16)	21–30 (n = 28)
11–20 (n = 16)	31–40 (n = 31)
	41–51 (n = 26)

^{*} Kalniņš M. 2017. Spāres (Odonata) Latvijā. Pētījumu vēsture, bibliogrāfija un izplatība no 18. gadsimta līdz 2016. gadam. [Dragonflies (Odonata) in Latvia. History of research, bibliography and distribution from the 18th century to 2016] – Sigulda, “Zaļā upe”, 352 lpp.

Raibgalvas purvuspāre *Leucorrhinia albifrons*
(Foto: Mārtiņš Kalniņš)